

Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας

● **Ετήσια Έκθεση**
2021

Δίκτυο
Καταγραφής
Περιστατικών
Ρατσιστικής Βίας

UNHCR
The UN Refugee Agency

Περιεχόμενα

Περίληψη	5
I. Γενικά χαρακτηριστικά καταγεγραμμένων επιθέσεων.....	11
II. Ανάλυση των καταγραφών	17
A. Επιθέσεις κατά προσφύγων και μεταναστών καθώς και υποστηρικτών ανθρωπίνων δικαιωμάτων.....	17
B. Επιθέσεις κατά Ελλήνων πολιτών λόγω εθνοτικής καταγωγής και ιερών χώρων λόγω θρησκείας	26
Γ. Επιθέσεις κατά ατόμων ΛΟΑΤΚΙ+.....	29
1. Επιθέσεις λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού.....	30
2. Επιθέσεις λόγω ταυτότητας φύλου.....	32
Δ. Περιστατικά με την εμπλοκή ένστολων και δημόσιων λειτουργών	34
1. Αστυνομική βία.....	34
2. Περιστατικά με την εμπλοκή δημόσιων λειτουργών.....	36
III. Καταγγελίες και αντίδραση των Αρχών	37
A. Ανάλυση στοιχείων του Δικτύου.....	37
B. Αντιμετώπιση της ρατσιστικής βίας από την Πολιτεία.....	37
1. Καταγραφή και αντιμετώπιση από τις Αρχές	37
2. Εθνικό Συμβούλιο κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας (ΕΣΡΜ) - Εθνικό Σχέδιο Δράσης κατά του Ρατσισμού.....	41
IV. Συστάσεις προς την Πολιτεία	47
Προς το Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη.....	47
A. Διαχείριση του ρατσιστικού εγκλήματος	47
B. Αντιμετώπιση της αστυνομικής βίας με ρατσιστικό κίνητρο	48
Προς το Υπουργείο Δικαιοσύνης και τις Εισαγγελικές και Δικαστικές αρχές	48
Προς το Υπουργείο Υγείας και τους Ιατρικούς Συλλόγους	50

Προς το Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου	50
Προς το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων	51
Προς το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων	52
Προς το Υπουργείο Υποδομών και Μεταφορών	52
Προς τη Γενική Γραμματεία Ενημέρωσης και Επικοινωνίας	52
V. Ταυτότητα και Λειτουργία του Δικτύου Καταγραφής	
Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας	54
A. Θεσμικές επισημάνσεις	54
B. Ταυτότητα του Δικτύου.....	54
Γ. Μεθοδολογία.....	55

Περίληψη

Η παρούσα έκθεση αποτελεί τη δέκατη κατά σειρά ετήσια έκθεση του Δικτύου Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας [εφεξής «Δίκτυο»] και αφορά στην ποσοτική και ποιοτική ανάλυση περιστατικών ρατσιστικής βίας που καταγράφηκαν από τα μέλη του Δικτύου¹ κατά το έτος 2021. Το Δίκτυο δημιουργήθηκε στα μέσα του έτους 2011 από την Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ) και το Γραφείο της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες στην Ελλάδα (UNHCR), με τη συμμετοχή 18 Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων και φορέων της κοινωνίας των πολιτών, με στόχο την συστηματική καταγραφή πράξεων βίας με ρατσιστικό κίνητρο και την τεκμηρίωση των σχετικών ποσοτικών και ποιοτικών τάσεων του φαινομένου. Σήμερα, το Δίκτυο έχει 52 μέλη², τα οποία συνεχίζουν να καταγράφουν περιστατικά ρατσιστικής βίας που συντελούνται σε βάρος προσώπων, τα οποία προσέρχονται στις υπηρεσίες τους. Συνολικά, για την περίοδο 2011-2021, το Δίκτυο έχει καταγράψει 1.330 περιστατικά, ενώ πολλά από τα θύματα έχουν υποστηριχθεί και συνεχίζουν να υποστηρίζονται από τις υπηρεσίες των μελών του. Επιπλέον, έχει δημοσιεύσει 10 ετήσιες εκθέσεις (και 1 έκθεση κατά την πιλοτική λειτουργία του Δικτύου το 2011) συμπεριλαμβάνοντας, μεταξύ άλλων, συγκεκριμένες συστάσεις προς τις αρμόδιες Αρχές για την πρόληψη και την καταπολέμηση του φαινομένου.

Για την περίοδο αναφοράς της παρούσας έκθεσης, το Δίκτυο συμμετείχε σε σχετικές πρωτοβουλίες βελτίωσης της αντιμετώπισης του ρατσιστικού εγκλήματος καθώς και του συστήματος υποστήριξης θυμάτων ρατσιστικών εγκλημάτων. Σε αυτή την κατεύθυνση, το Δίκτυο συμμετεί-

1. Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την ταυτότητα και τη μεθοδολογία του Δικτύου για την καταγραφή περιστατικών ρατσιστικής βίας, βλ. σελίδες 54-56.
2. Αίτημα, Αλληλεγγύη Solidarity Now, Αντιγόνη-Κέντρο Πληροφόρησης και Τεκμηρίωσης, Αντιρατσιστικό Παρατηρητήριο Πανεπιστημίου Αιγαίου, Άρσις-Κοινωνική Οργάνωση Υποστήριξης Νέων, Γιατροί του Κόσμου, Διεθνής Αμνηστία, Δίκτυο για τα Δικαιώματα του Παιδιού, Δίκτυο Κοινωνικής Υποστήριξης Προσφύγων και Μεταναστών, «Ελληνική Δράση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα»- Πλειάδες, Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός, Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες, Ελληνικό Φόρουμ Μεταναστών, Ελληνικό Φόρουμ Προσφύγων, Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Δικηγορικού Συλλόγου Ρόδου, Θετική Φωνή, Ιατρική Παρέμβαση, Κάριτας Αθήνας, Κάριτας Ελλάς, Κέντρο Γυναικείων Μελετών και Ερευνών «Διοτίμα», Κέντρο Ημέρας «Βαβέλ», ΣΥΝΥΠΑΡΞΙΣ-Οικουμενικό Πρόγραμμα Προσφύγων, Κίνηση Υπεράσπισης των Δικαιωμάτων Προσφύγων και Μεταναστών/-στριών (Πάτρα), Κόσμος χωρίς Πολέμους και Βία, ΛΑΘΡΑ; Επιτροπή αλληλεγγύης στους πρόσφυγες Χίου, ΜΕΤΑδραση, Οικογένειες Ουράνιο Τόξο, Ομάδα Δικηγόρων για τα Δικαιώματα Προσφύγων και Μεταναστών, Ομάδα Νομικών για την Υπεράσπιση των Δικαιωμάτων Προσφύγων και Μεταναστών (Θεσσαλονίκη), Ομοφυλοφιλική και Λεσβιακή Κοινότητα Ελλάδας (ΟΛΚΕ), Σύλλογος Ενωμένων Αφγανών, Σύνδεσμος Κοινωνικών Λειτουργιών Ελλάδας, Σωματείο Υποστήριξης Διεμφυλικών, Φάρος του Κόσμου, Υποστήριξη Προσφύγων στο Αιγαίο, Act Up Hellas, ASANTE, Colour Youth - Κοινότητα LGBTQ Νέων Αθήνας, Generation 2.0 RED, HIAS Ελλάδας, HumanRights360, Melissa Network, PRAKSIS, A21, Σημείο | για τη μελέτη και την αντιμετώπιση της ακροδεξιάς, Lesvos Solidarity, Steps, Legal Centre Lesvos, Aegean Migrant Solidarity | Christian Peacemaker Teams, ΕΛΛΑΝ ΠΑΣ-ΣΕ, International Rescue Committee (IRC).

χε ενεργά σε σχετικές δράσεις του έργου EStAR (Ενίσχυση της Ευαισθητοποίησης και των Πόρων των Ενδιαφερόμενων Φορέων για Υποστήριξη των Θυμάτων Εγκλημάτων Μίσους)³ του Γραφείου Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ODIHR)⁴ του Οργανισμού για την Ασφάλεια και την Συνεργασία στην Ευρώπη (ΟΑΣΕ) με στόχο την ενίσχυση κρατικών και μη φορέων με τα απαραίτητα εργαλεία για τη διασφάλιση της προστασίας των θυμάτων ρατσιστικών εγκλημάτων, της πρόσβασης τους στη δικαιοσύνη αλλά και στην εξατομικευμένη και εξειδικευμένη υποστήριξη. Επίσης, το Δίκτυο συμμετείχε σε σειρά εκδηλώσεων, συναντήσεων και ακροάσεων φορέων που διοργανώθηκαν τόσο από τους συντονιστές όσο και από τα μέλη του Δικτύου, με στόχο την ενημέρωση σχετικά με τις τάσεις της ρατσιστικής βίας και την ευαισθητοποίηση σχετικά με το ρατσιστικό έγκλημα. Στο ίδιο πλαίσιο, το Δίκτυο ανταποκρίθηκε σε αιτήματα παροχής στοιχείων από ερευνητές, δημοσιογράφους, φοιτητές. Επιπλέον, συνέβαλε στη διάδοση της νομοθεσίας κατά του ρατσισμού και του ρατσιστικού εγκλήματος μέσω της συμμετοχής του σε σεμινάρια, εκπαιδεύσεις και δημόσιες συζητήσεις. Παράλληλα, για το 2021, το Δίκτυο, έχοντας αναγνωριστεί ως καλή πρακτική για την καταγραφή της ρατσιστικής βίας και την υποστήριξη θυμάτων, κλήθηκε, τόσο από εθνικούς όσο και από ευρωπαϊκούς φορείς, να παρουσιάσει τη μεθοδολογία του και τα ευρήματα του. Τέλος, για το 2021, το Δίκτυο συμμετείχε στις εργασίες του Εθνικού Συμβουλίου κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας, προωθώντας, μεταξύ άλλων, τις συστάσεις του με στόχο τη χαρτογράφηση και την ενίσχυση των θεσμικών εργαλείων για την αντιμετώπισή του ρατσιστικού εγκλήματος και τη δημιουργία ενός αποτελεσματικού εθνικού συστήματος υποστήριξης των θυμάτων ρατσιστικών εγκλημάτων⁵.

Κατά το 2021, το Δίκτυο κατέγραψε μέσω συνεντεύξεων με τα θύματα 72 περιστατικά ρατσιστικής βίας. Σε 28 περιστατικά στοχοποιήθηκαν μετανάστες, πρόσφυγες ή αιτούντες άσυλο καθώς και υπερασπιστές ανθρωπίνων δικαιωμάτων λόγω της σύνδεσής τους με πρόσφυγες και μετανάστες. Σε 5 περιστατικά στοχοποιήθηκαν Έλληνες πολίτες λόγω εθνοτικής καταγωγής. Σε 2 περιστατικά στοχοποιήθηκαν εβραϊκοί ιεροί χώροι. Σε 36 περιστατικά στοχοποιήθηκαν ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα καθώς και υπερασπιστές ανθρωπίνων δικαιωμάτων λόγω της σύνδεσής τους με τη ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα. Σε 1 περιστατικό η στοχοποίηση αφορά στην αναπηρία.

Η μείωση των συνολικών καταγραφών περιστατικών που διαπιστώνεται σε σχέση με τα προηγούμενα έτη αφορά στην καταγραφή περιστατικών κατά προσφύγων, μεταναστών και αιτούντων άσυλο. Αρχικά, με βάση τις καταγραφές του Δικτύου για το 2021, είναι η πρώτη φορά από την ίδρυση του Δικτύου που δεν καταγράφονται περιστατικά οργανωμένης βίας από ακρο-

3. Για περισσότερες πληροφορίες δείτε: <https://www.osce.org/odihr/hate-crime-victim-support>

4. Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την ταυτότητα και τη μεθοδολογία του Δικτύου για την καταγραφή περιστατικών ρατσιστικής βίας, βλ. σελίδες 54-56.

5. Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την συμμετοχή του Δικτύου στο Εθνικό Συμβούλιο κατά του ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας, βλ. σελίδες 41-46.

δεξιές ομάδες κατά προσφύγων και μεταναστών. Η καταγραφή και η ανάλυση περιστατικών ρατσιστικής βίας από οργανωμένες ομάδες ή μέλη τους με ρατσιστική δράση αποτέλεσε βασικό κομμάτι της δουλειάς τους του Δικτύου. Άλλωστε, για την ίδρυση του Δικτύου το 2011, καθοριστικός παράγοντας υπήρξε η απόφαση εκπροσώπων των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών και των κοινοτήτων των θυμάτων που πλήττονταν από την οργανωμένη δράση της Χρυσής Αυγής, να αντιδράσουν άμεσα και συντονισμένα, με στόχο την τεκμηρίωση της αύξησης της οργανωμένης ρατσιστικής βίας, διεκδικώντας παράλληλα τις αλλαγές εκείνες που θα έβαζαν τέλος στο κλίμα ατιμωρησίας που είχε καλλιεργηθεί για μακρά περίοδο. Στα τέλη του 2020, το δημοκρατικό και αντιρατσιστικό κίνημα καλωσόρισε τη δικαστική απόφαση κατάδικης της Χρυσής Αυγής ως εγκληματικής οργάνωσης. Η δικαστική απόφαση-ορόσημο ήρθε να υπενθυμίσει ότι η καταπολέμηση του ρατσισμού και της ρατσιστικής βίας και η διά του νόμου αντιμετώπιση των βίαιων ξενοφοβικών ομάδων είναι ζήτημα σεβασμού της νομιμότητας, ενώ ανέδειξε τη συμβολή της Δικαιοσύνης στη θωράκιση του κράτους δικαίου και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην Ελλάδα. Η εν λόγω απόφαση είχε σίγουρα επίπτωση στη μείωση των περιστατικών οργανωμένης ρατσιστικής βίας. Ωστόσο, το συγκεκριμένο μοτίβο επιθέσεων που διαχρονικά κατέγραφε το Δίκτυο ως πλαίσιο στοχοποίησης κατά προσφύγων, μεταναστών και υποστηρικτών ανθρωπίνων δικαιωμάτων, το 2021 φαίνεται να βρίσκει εφαρμογή σε άλλα πλαίσια στοχοποίησης, όπως εντός σχολικού περιβάλλοντος. Γεγονός που αναδεικνύει την ανάγκη διαρκούς εγρήγορσης από τις αρμόδιες Αρχές, ώστε να εστιάσουν σε πολιτικές αποτελεσματικής πρόληψης και καταπολέμησης οποιασδήποτε σχετικής τάσης οργανωμένης βίας.

Το Δίκτυο διαπιστώνει επίσης, ότι η πτώση των καταγραφών περιστατικών οργανωμένης ρατσιστικής βίας, αν και συμβάλλει στατιστικά σε μικρότερους αριθμούς καταγραφών περιστατικών κατά προσφύγων και μεταναστών, δεν είναι ενδεικτική της ευρύτερης εικόνας περί ρατσιστικής βίας για το έτος αναφοράς της παρούσας έκθεσης, με δεδομένο ότι η συγκεκριμένη τάση διαπιστώνεται σε μία περίοδο με έντονη ρατσιστική ρητορική αλλά και θεσμική στοχοποίηση προσφύγων και μεταναστών. Ενδεχόμενα αίτια της εν λόγω μείωσης καταγραφών είναι η μείωση των ροών και του αριθμού του προσφυγικού πληθυσμού στα νησιά, αλλά και στην ενδοχώρα. Ένας ακόμη παράγοντας που επέδρασε στις καταγραφές είναι ο ευρύτερος περιορισμός της κυκλοφορίας στον δημόσιο χώρο, στο πλαίσιο μέτρων που υιοθετήθηκαν με αφορμή την πανδημία, είτε αφορούσαν το γενικό πληθυσμό είτε επηρέαζαν μόνο τη συγκεκριμένη στοχοποιούμενη ομάδα. Ουσιαστικά, οι παραπάνω συνθήκες φαίνεται να συνέβαλαν στη μείωση της ορατότητας του συγκεκριμένου πληθυσμού στις τοπικές κοινωνίες και κατ' επέκταση στις ποσοτικές τάσεις των σχετικών περιστατικών ρατσιστικής βίας. Ωστόσο, τα αίτια του φαινομένου αλλά και τα κίνητρα των θυτών φαίνεται να συνεχίζουν να υπάρχουν. Το Δίκτυο υπενθυμίζει ότι η αποδοχή και η κανονικοποίηση των ακραίων ξενοφοβικών θέσεων παράλληλα με την απενοχοποίηση των φοβικών αντιλήψεων έναντι του «άλλου», του διαφορετικού, συμβάλλει καθοριστικά ώστε η βία να βρίσκει έρεισμα και να προσελκύει υποστηρικτές.

Στο εν λόγω πλαίσιο, χαρακτηριστική είναι η τάση για το 2021 της άσκησης βίας κατά προσφύγων και μεταναστών από ένστολους. Στη πλειονότητα των περιστατικών που κατέγραψε το Δίκτυο κατά προσφύγων και μεταναστών, τα θύματα αναφέρουν ως δράστες ένστολους. Το φαινόμενο της αστυνομικής βίας με ρατσιστικό κίνητρο παρουσιάζει αυξητική τάση τα τελευταία χρόνια (2018-2021) με βάση τις καταγραφές του Δικτύου, και δη εντός της περιόδου της πανδημίας. Υπενθυμίζεται ότι η αναποτελεσματική αντιμετώπιση της αστυνομικής βίας συμβάλλει καθοριστικά στην αύξηση της υποαναφορικότητας των εγκλημάτων, αφού τα θύματα εύλογα δεν εμπιστεύονται τις Αρχές, εκπρόσωποι των οποίων είναι οι θύτες. Με βάση τα ποιοτικά στοιχεία που αναδεικνύονται από τις εκθέσεις του Δικτύου, τα θύματα ρατσιστικής βίας συχνά θεωρούν ότι οι Αρχές δεν μπορούν ή δεν θέλουν να ερευνησουν τέτοιου είδους περιστατικά, ενώ παράλληλα εντοπίζεται και η ανασφάλεια τους ότι η συναναστροφή τους με τις Αρχές θα μπορούσε να οδηγήσει σε εκ νέου έκθεσή τους σε ρατσιστική συμπεριφορά. Η συγκεκριμένη αντίληψη φαίνεται να επιδρά καταλυτικά στην απόφαση των θυμάτων να προβούν στη γνωστοποίηση του περιστατικού, έστω και σε έναν φορέα της κοινωνίας των πολιτών. Ουσιαστικά το αίσθημα φόβου ότι η ήδη τραυματική εμπειρία που βίωσαν θα μπορούσε να συμβάλει στην εκ νέου έκθεση τους σε συνθήκες φόβου και ανασφάλειας, οδηγεί τα θύματα εν γένει στη σιωπή.

Ένας ακόμη παράγοντας που θεωρείται ότι συνέβαλε καθοριστικά στο φαινόμενο της εν γένει υποαναφορικότητας κατά το 2021, όπως και το προηγούμενο έτος, είναι η συνθήκη της πανδημίας του COVID-19 και ο συνεπακόλουθος περιορισμός της κυκλοφορίας στον δημόσιο χώρο (lockdowns). Με δεδομένο ότι η ρατσιστική βία ενδέχεται να εκφραστεί απρόκλητα σε δημόσιο χώρο, κατά την ύπαρξη μέλους στοχοποιούμενης ομάδας σε αυτόν, λόγω της αναγνώρισης από το θύτη ενός χαρακτηριστικού που συνδέει - ή νομίζει ο θύτης ότι συνδέει - το θύμα με την στοχοποιούμενη ομάδα, γίνεται αντιληπτό ότι ο περιορισμός της κυκλοφορίας στον δημόσιο χώρο επηρεάζει τη συχνότητα έκφρασης της ρατσιστικής βίας. Επίσης, ο περιορισμός της λειτουργίας των υπηρεσιών και των δομών των μελών του Δικτύου, σε συνδυασμό με τα lockdown ως αποτέλεσμα της πανδημίας, διαπιστώνεται ότι είχε αντίκτυπο στην περιορισμένη έλευση ωφελούμενων σε αυτές. Παράγοντας που επέδρασε καθοριστικά στον εντοπισμό θυμάτων ρατσιστικής βίας και άρα στις καταγραφές του Δικτύου. Επομένως, για το έτος αναφοράς της παρούσας έκθεσης οι καταγραφές του Δικτύου φαίνεται να αποτελούν περισσότερο από κάθε άλλη φορά την «κορυφή του παγόβουνου» σε ό,τι αφορά τα περιστατικά ρατσιστικής βίας.

Παράλληλα, κατά το 2021, διαπιστώνεται η αύξηση των ευρύτερων αναφορών και μαρτυριών για άτυπες αναγκαστικές επιστροφές στα θαλάσσια και χερσαία σύνορα της χώρας. Επίσης, παρατηρήθηκαν περιστατικά παράτυπων συλλήψεων και αναγκαστικής απομάκρυνσης ανθρώπων από την ενδοχώρα, αρκετά μακριά από τα σύνορα. Υπενθυμίζεται ότι το Δίκτυο δεν καταγράφει το σύνολο των αναφορών για άτυπες αναγκαστικές επιστροφές αλλά μόνο εκείνα τα περιστατικά όταν, επιπλέον των λοιπών σημαντικών παραβιάσεων όσον αφορά σε θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα και την πρόσβαση στο άσυλο, που φαίνεται να διαπράττονται μέσω

τέτοιων ενεργειών, διαπιστώνεται η ύπαρξη πράξεων βίας σε συνδυασμό με συγκεκριμένα ποιoτικά χαρακτηριστικά που καταδεικνύουν ρατσιστικά κίνητρα κατά τη διάρκεια των βίαιων περιστατικών (δηλαδή δείκτες προκατάληψης, όπως σχόλια, ακραία χρήση βίας, διαφορές μεταξύ θύτη και θύματος σε επίπεδο εθνικής/εθνοτικής καταγωγής, θρησκείας, χρώματος κλπ). Στο εν λόγω πλαίσιο, το Δίκτυο κατέγραψε περιστατικά κατά την εξέλιξη των οποίων τα θύματα, με την άφιξή τους σε ελληνικό έδαφος στα σύνορα της χώρας δέχτηκαν έντονη λεκτική και σωματική βία. Το Δίκτυο επισημαίνει τις αρνητικές συνέπειες που έχουν τέτοιες πρακτικές, καταρχάς στη ζωή και την ασφάλεια ανθρώπων που αναζητούν προστασία, αλλά και ευρύτερα στα πρότυπα και τις αξίες των ανθρωπίνων δικαιωμάτων καθώς και του κράτους δικαίου, τα οποία μπορεί να πληγούν ανεπανόρθωτα, δίνοντας χώρο σε ρατσιστικές τάσεις και συμπεριφορές.

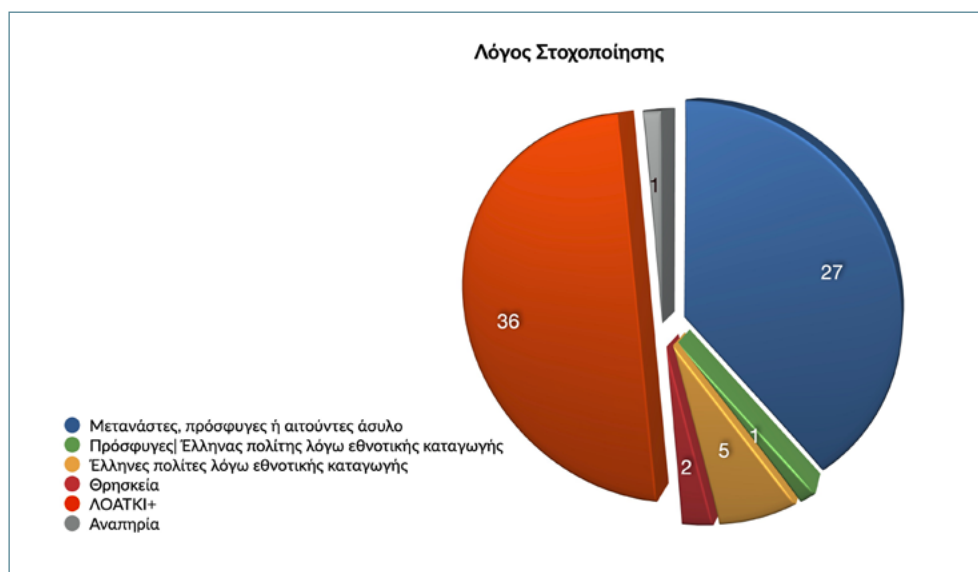
Η αποστροφή για τη διαφορετικότητα καταγράφηκε επιπλέον σε περιστατικά κατά ατόμων που θεωρούνται «λιγότερο» Έλληνες πολίτες. Οι άνθρωποι αυτοί στοχοποιούνται λόγω εθνοτικής καταγωγής. Σε εμβληματική υπόθεση του 2021 όπου οι δράστες είναι ένστολοι, η ασκηθείσα αστυνομική βία κατά Έλληνα Ρομά πολίτη οδήγησε σε ανθρωποκτονία. Επίσης, όπως έχει επισημάνει το Δίκτυο στο παρελθόν, οι δράστες σχετικών περιστατικών φαίνεται να εκδηλώνουν εθνικιστικά αντανεκλαστικά βάσει μίας υπεραπλουστευμένης αντίληψης που έχουν για τους δεσμούς αίματος μεταξύ των πολιτών ενός Κράτους. Στο ίδιο πλαίσιο, καταγράφηκαν περιστατικά βανδαλισμού εβραϊκού ιερού χώρου. Το Δίκτυο έχει επίγνωση των όψεων του αντισημιτισμού στην Ελλάδα, ο οποίος όπως και σε άλλα κράτη, δεν περιορίζεται σε βεβηλώσεις και βανδαλισμούς, αλλά διαπερνά ευρεία τμήματα του πληθυσμού και αποτυπώνεται στον καθημερινό λόγο. Επιπλέον, το αποτύπωμα των συγκεκριμένων επιθέσεων είναι ευρύτερο και υπερβαίνει τα όρια της εβραϊκής κοινότητας στη χώρα, καθώς αγγίζει οποιαδήποτε κοινότητα με διαφορετικά χαρακτηριστικά, που αποτελεί μέρος της κοινωνίας. Στο σημείο αυτό, το Δίκτυο επισημαίνει περιστατικό που έλαβε χώρα τον Ιανουάριο του τρέχοντος έτους και αφορά σε έκρηξη αυτοσχέδιου μηχανισμού σε άλλο λατρευτικό χώρο και συγκεκριμένα σε χώρο προσευχής μουσουλμάνων. Η μεθοδολογία της συγκεκριμένης επίθεσης προκαλεί ανησυχία και παραπέμπει σε ένα μοτίβο επιθέσεων σε λατρευτικούς χώρους που έχει παρατηρηθεί σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Υπενθυμίζεται, επίσης, ότι ανάλογες επιθέσεις είχαν καταγραφεί τα έτη της έντονης δράσης της Χρυσής Αυγής. Τα εν λόγω περιστατικά αναδεικνύουν τον ιδιαίτερα επαχθή χαρακτήρα που έχουν τα ρατσιστικά εγκλήματα, έχοντας ως στόχο να απευθύνουν ένα μήνυμα βίας και εκφοβισμού στο σύνολο της στοχοποιούμενης κοινότητας.

Το Δίκτυο διαπιστώνει για μία ακόμη φορά ότι τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα γίνονται στόχος μίας ευρείας κατηγορίας δραστών, η οποία περιλαμβάνει απλούς πολίτες, δημόσιους υπαλλήλους και ένστολους, ακόμα και μέλη της οικογένειάς τους. Η στοχοποίηση των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων εντείνεται εν μέσω πανδημίας με κυρίαρχα τα μοτίβα της ενδοοικογενειακής βίας αλλά και παρενοχλητικών συμπεριφορών κατά τον έλεγχο μέτρων για τον περιορισμό της πανδημίας. Τα παραπάνω περιστατικά αναδεικνύουν την ανάγκη λήψης μέτρων για την αντιμετώπιση των εκφάνσεων του ρατσισμού που βιώνουν τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα και δη της ρατσιστική βίας, σε συνδυασμό με

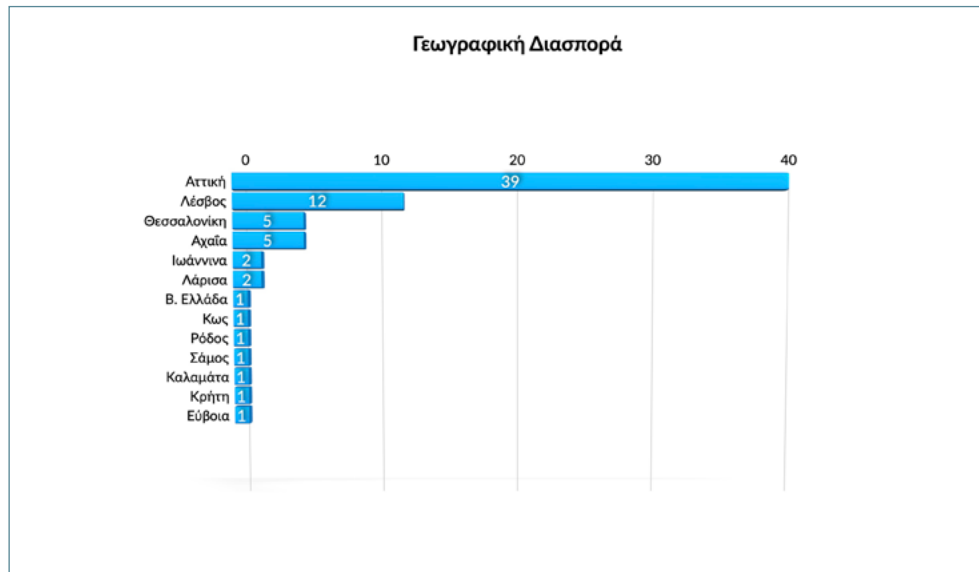
την καταπολέμηση του αντίκτυπου της πανδημίας στην απόλαυση των δικαιωμάτων τους. Οι αρμόδιες Αρχές καλούνται να εργαστούν με τρόπο συστηματικό και έγκαιρο στην ενσωμάτωση των ιδιαίτερων αναγκών και προκλήσεων με τις οποίες έρχονται αντιμέτωπα τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα, τόσο στις πολιτικές σχεδιασμού, όσο και στην υλοποίηση και αξιολόγηση των μέτρων για το περιορισμό της διασποράς του κορωνοϊού.

Τέλος, το Δίκτυο επισημαίνει την ανάγκη άμεσης προτεραιοποίησης από την πλευρά των αρμόδιων Αρχών της προώθησης ενός αποτελεσματικού συστήματος υποστήριξης και προστασίας των θυμάτων εγκλημάτων ευρύτερα, αλλά και των θυμάτων με ιδιαίτερες ευαλωτότητες όπως στις περιπτώσεις ρατσιστικής ή έμφυλης βίας, ανεξάρτητα από την καταγγελία ή όχι του περιστατικού βίας. Η τεχνογνωσία που φέρουν τα μέλη του Δικτύου στο πλαίσιο υποστήριξης θυμάτων ρατσιστικής βίας, αλλά και οι πρόσφατες εξελίξεις αναφορικά με καταγγελίες έμφυλης βίας, τοποθετημένες σε ένα ευρύτερο πλαίσιο κοινωνικού διαλόγου και κινητοποιήσεων για την ενδυνάμωση των θυμάτων, αναδεικνύουν - σήμερα περισσότερο από ποτέ - την ανάγκη άμεσης και αποτελεσματικής προώθησης από τις αρμόδιες Αρχές της εφαρμογής του σχετικού κανονιστικού πλαισίου.

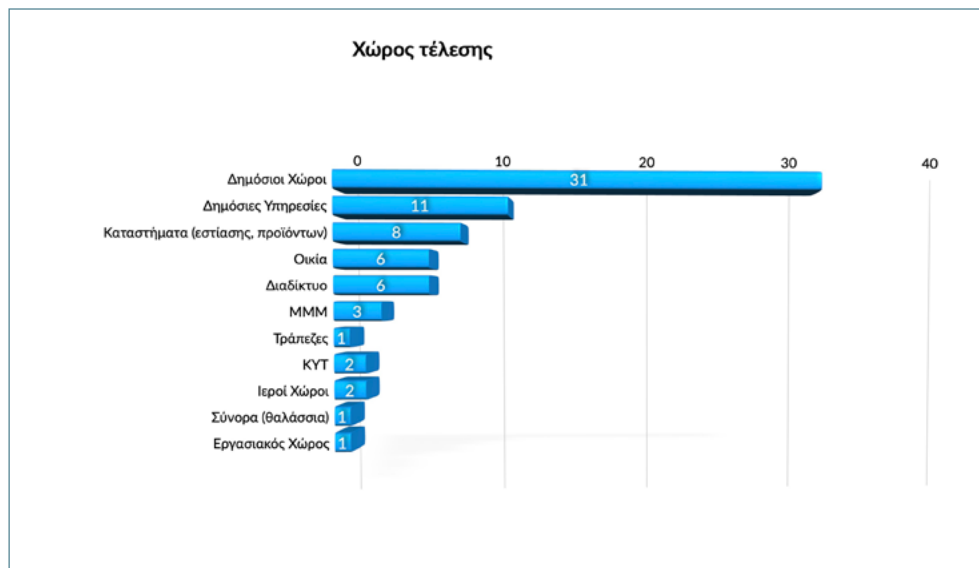
I. Γενικά χαρακτηριστικά καταγεγραμμένων επιθέσεων

Κατά την περίοδο Ιανουαρίου-Δεκεμβρίου 2021, το Δίκτυο κατέγραψε μέσω συνεντεύξεων με τα θύματα 72 περιστατικά ρατσιστικής βίας. Σε 28 περιστατικά στοχοποιήθηκαν μετανάστες, πρόσφυγες ή αιτούντες άσυλο, λόγω εθνικής καταγωγής, θρησκείας ή/και χρώματος καθώς και υπερασπιστές ανθρωπίνων δικαιωμάτων λόγω της σύνδεσής τους με πρόσφυγες και μετανάστες. Σε ένα εκ των περιστατικών στοχοποιήθηκαν ταυτόχρονα πρόσφυγες λόγω εθνικής καταγωγής και ένας ανήλικος Έλληνας πολίτης λόγω εθνικής καταγωγής. Σε 5 περιστατικά στοχοποιήθηκαν Έλληνες πολίτες λόγω εθνικής καταγωγής, ενώ σε 2 περιστατικά στοχοποιήθηκαν εβραϊκοί ιεροί χώροι. Σε 36 περιστατικά στοχοποιήθηκαν ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα καθώς και υπερασπιστές ανθρωπίνων δικαιωμάτων λόγω της σύνδεσής τους με τη ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα. Σε τρία από τα εν λόγω περιστατικά στοχοποιήθηκαν πρόσφυγες λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού και ταυτότητας φύλου. Επιπλέον, σε 1 περιστατικό η στοχοποίηση αφορά στην αναπηρία. Στο συγκεκριμένο περιστατικό το θύμα στοχοποιήθηκε λεκτικά από άλλο άτομο, μέσω διαδικτύου. Σε 19 περιστατικά τα θύματα δήλωσαν ότι έχουν βιώσει ξανά ρατσιστική βία, ενώ σε 39 περιστατικά η επίθεση τελέστηκε από ομάδα (τουλάχιστον 2 ατόμων).

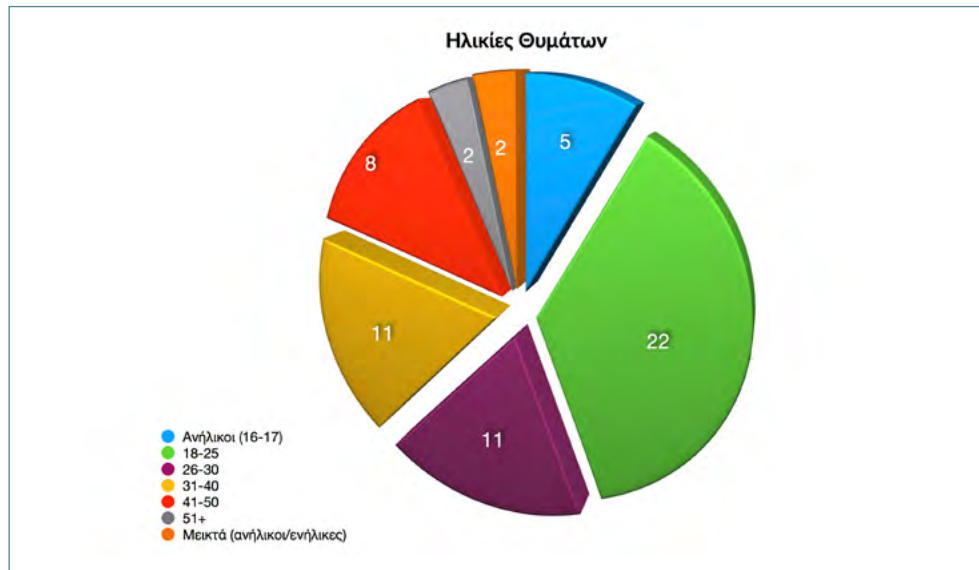
Γεωγραφική διασπορά: 39 περιστατικά έλαβαν χώρα στην Αττική, κυρίως σε περιοχές πλησίον του κέντρου της Αθήνας, αλλά και σε άλλες περιοχές, όπως στον Πειραιά και το Πέραμα. Στην υπόλοιπη επικράτεια, τα περιστατικά εμφανίζουν αρκετά μεγάλη διασπορά. Συγκεκριμένα, καταγράφηκαν 12 περιστατικά στη Λέσβο, 5 περιστατικά στη Θεσσαλονίκη καθώς και 1 περιστατικό στην ευρύτερη περιοχή της Β. Ελλάδας, 5 επίσης περιστατικά στην Αχαΐα, από 2 περιστατικά στα Ιωάννινα και τη Λάρισα καθώς και από 1 περιστατικό σε Κω, Ρόδο, Σάμο, Καλαμάτα, Κρήτη και Εύβοια.

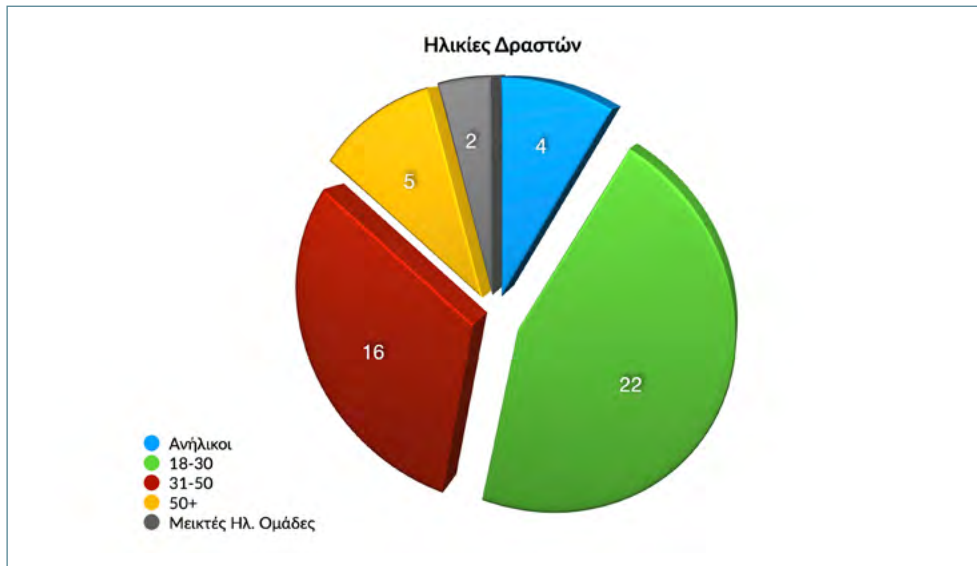
Χώρος τέλεσης: 31 περιστατικά έλαβαν χώρα σε δημόσιο χώρο (δρόμος, πάρκο, λιμάνι κλπ.), 8 περιστατικά σε καταστήματα εστίασης και παροχής προϊόντων, 11 περιστατικά σε δημόσιες υπηρεσίες (νοσοκομείο, αστυνομικά τμήματα, Υπηρεσία Ασύλου, δημοτικές υπηρεσίες κλπ.), 6 περιστατικά στην οικία του θύματος, 6 περιστατικά στο διαδίκτυο, 3 περιστατικά σε μέσα μαζικής μεταφοράς, στάσεις και σταθμούς, από 2 περιστατικά σε Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης και ιερούς χώρους (εβραϊκό νεκροταφείο), 1 περιστατικό σε τράπεζα, καθώς και από 1 περιστατικό στον εργασιακό χώρο του θύματος και στα σύνορα της χώρας.

Χαρακτηριστικά των επιθέσεων: Σημαντικός αριθμός των επιθέσεων είχε ως αποτέλεσμα την πρόκληση σωματικών βλαβών και άλλα σοβαρά αδικήματα καθώς και σε 1 περίπτωση το θάνατο ενός ατόμου. Συγκεκριμένα, καταγράφηκε 1 ανθρωποκτονία, 1 βιασμός, 3 περιστατικά για ασέλγεια-προσβολή γενετήσιας αξιοπρέπειας, σε συνδυασμό με εξύβριση, απειλές, σωματικές βλάβες και φθορά ξένης περιουσίας. Επίσης, 25 περιστατικά συνδέονται με σωματικές βλάβες, μόνες ή σε συνδυασμό με απειλές και εξύβριση καθώς και φθορές ξένης ιδιοκτησίας. Σε 23 περιστατικά διαπιστώθηκαν απειλές ή/και εξύβριση σε συνδυασμό με φθορές ξένης ιδιοκτησίας. Σε 3 περιστατικά διαπιστώθηκε φθορά ξένης ιδιοκτησίας, ενώ σε 2 από αυτά η φθορά συνδέεται με τον βανδαλισμό εβραϊκού νεκροταφείου. Τέλος, σε 16 περιστατικά διαπιστώθηκε παρενόχληση λεκτική ή άλλου τύπου παρενοχλητικής συμπεριφορές.

Θύματα: Όσον αφορά τα περιστατικά που στοχοποιήθηκαν πρόσωπα – και όχι ακίνητα, π.χ. φορείς της κοινωνίας των πολιτών – τα θύματα 39 περιστατικών που ήρθαν σε επαφή με το Δίκτυο, ήταν άνδρες, εκ των οποίων 5 τρανς, ενώ σε 24 περιστατικά ήταν γυναίκες, εκ των οποίων 10 τρανς, σε 1 περιστατικό το θύμα αυτοπροσδιορίζεται ως μη δυϊκό άτομο, ενώ σε 1 περιστατικό το θύμα αυτοπροσδιορίζεται ως άφυλο. Σε 5 περιστατικά στοχοποιήθηκαν ανήλικοι λόγω εθνικής καταγωγής, χρώματος, σεξουαλικού προσανατολισμού ή ταυτότητας φύλου (16-17 ετών). Σε 22 περιστατικά τα θύματα ανήκουν στην ηλικιακή ομάδα 18-25 ετών. Σε 11 περιστατικά στοχοποιήθηκαν άτομα μεταξύ 26-30 ετών, σε 11 περιστατικά στοχοποιήθηκαν άτομα 31-40 ετών, σε 8 περιστατικά στοχοποιήθηκαν άτομα 41-50 ετών και σε 2 περιστατικά στοχοποιήθηκαν άτομα από 51 έως και 60 ετών. Σε 2 περιστατικά η ομάδα των θυμάτων ήταν μεικτή ηλικιακά, συμπεριλαμβανομένου και ενός ανηλίκου, και στοχοποιήθηκε λόγω διαφορετικής εθνικής καταγωγής, χρώματος ή/και εθνοτικής προέλευσης.

Δράστες: Σύμφωνα με τις μαρτυρίες των θυμάτων, σε 61 περιστατικά οι δράστες των επιθέσεων που καταγράφηκαν ήταν άνδρες, σε 3 περιστατικά ήταν γυναίκες και σε 4 περιστατικά η επίθεση προήλθε από μεικτές ομάδες ανδρών και γυναικών, ενώ σε 4 περιστατικά οι δράστες δεν ήταν ορατοί στα θύματα. Πρόκειται για περιστατικά απειλών μέσω τηλεφώνου/διαδικτύου ή επιθέσεων κατά ιδιοκτησίας, κατά τη διάρκεια της νύχτας. Σε 4 περιστατικά οι δράστες ήταν ή περιλαμβάνονταν ανήλικοι, ενώ σε 22 περιστατικά ανήκαν στην ηλικιακή ομάδα 18-30 ετών. Σε 16 περιστατικά οι δράστες ήταν μεταξύ 31-55 ετών, σε 5 περιστατικά οι δράστες προσδιορίστηκαν ηλικιακά πάνω από 50 ετών, ενώ καταγράφηκαν δύο περιστατικά με την ηλικιακή κλίμακα των δραστών να κυμαίνεται σε μεγάλο φάσμα, δηλαδή από 18 έως και 60 ετών.

Κατά δήλωση των θυμάτων, οι δράστες είναι στη συντριπτική τους πλειονότητα Έλληνες (66 περιστατικά). Καταγράφονται, επίσης, 2 περιστατικά στα οποία οι δράστες ήταν αλλοδαποί, οι οποίοι στοχοποίησαν ομοεθνή τους λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού. Σε 39 επιθέσεις αναφέρθηκαν περισσότεροι θύτες, ενώ σε 28 επιθέσεις αναφέρεται ένας μόνο θύτης.

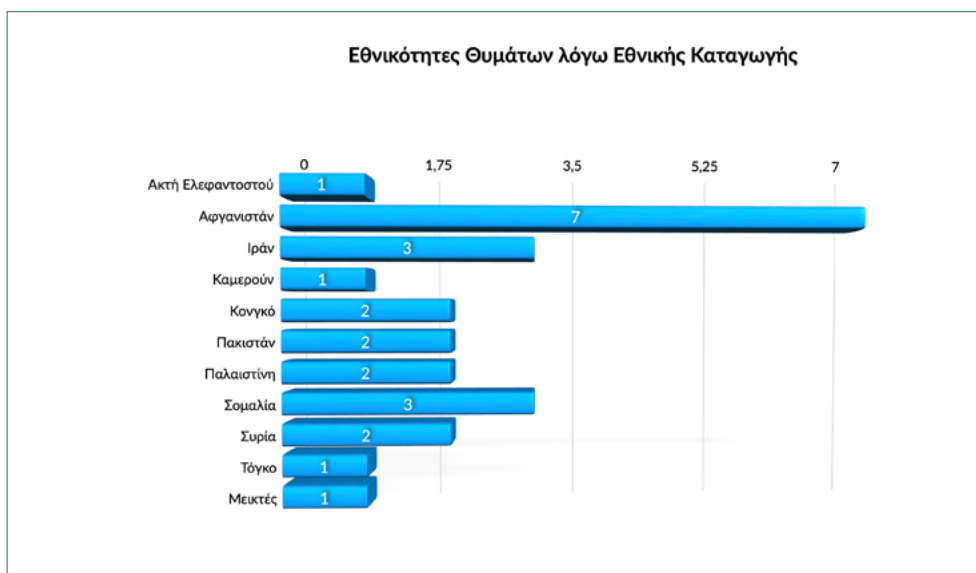
Σε 43 περιστατικά συμμετείχαν πολίτες. Σε 7 περιστατικά οι δράστες ήταν δημόσιοι λειτουργοί. Σε 20 περιστατικά οι θύτες ήταν ένστολοι. Σε 1 περιστατικό ο θύτης ήταν εργοδότης σε αγροτικές εργασίες και, με βάση τη μαρτυρία του θύματος, αστυνομικός στο επάγγελμα. Σε 1 περιστατικό, που φαίνεται να κατέληξε σε άτυπη αναγκαστική επιστροφή στα θαλάσσια σύνορα της χώρας, τα θύματα δέχτηκαν με την άφιξή τους στη στεριά επίθεση από ομάδα κουκουλοφόρων που επέβαιναν σε αυτοκίνητα και μηχανάκια. Οι κουκουλοφόροι, κρατώντας πυρσούς, άρχισαν να πυροβολούν στον αέρα. Το θύμα της επίθεσης που παραχώρησε τη μαρτυρία τραυματίστηκε στην προσπάθειά του να διαφύγει.

II. Ανάλυση των καταγραφών

Στην παρούσα ενότητα αναλύονται οι επιθέσεις κατά προσφύγων και μεταναστών (Α), οι επιθέσεις κατά Ελλήνων λόγω εθνικής προέλευσης (Β), καθώς και οι επιθέσεις κατά ατόμων ΛΟΑΤΚΙ+ (Γ). Όπως και στις προηγούμενες εκθέσεις, ειδική αναφορά γίνεται στα περιστατικά στα οποία εμπλέκονται ένστολοι και δημόσιοι λειτουργοί (Δ).

Α. Επιθέσεις κατά προσφύγων και μεταναστών καθώς και υποστηρικτών ανθρωπίνων δικαιωμάτων

Στις καταγραφές επιθέσεων κατά αιτούντων άσυλο, προσφύγων και μεταναστών λόγω εθνικής καταγωγής, θρησκείας ή/και χρώματος καθώς και κατά υποστηρικτών ανθρωπίνων δικαιωμάτων που στοχοποιήθηκαν λόγω της υποστήριξής τους στις εν λόγω ομάδες, διακρίνουμε τα ακόλουθα στοιχεία:

Θύματα: 20 περιστατικά κατά ανδρών (ηλικίας 16-55 ετών), 5 κατά γυναικών (ηλικίας 20-35 ετών). Τα εν λόγω θύματα προέρχονταν από Αφγανιστάν (7), Ιράν (3), Σομαλία (3), Συρία (2), Παλαιστίνη (2), Πακιστάν (2), Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό (2), Ακτή Ελεφαντοστού (1), Καμερούν (1), Τόγκο (1) και (1) με μεικτές εθνικότητες (Μαλί, Ακτή Ελεφαντοστού). Επίσης, καταγράφηκαν 3 περιστατικά κατά υποστηρικτών ανθρωπίνων δικαιωμάτων, δηλαδή ατόμων που στο-

χοποιήθηκαν από τους δράστες λόγω της υποστήριξης ή της νομιζόμενης υποστήριξής τους σε πρόσφυγες, αιτούντες άσυλο και μετανάστες. Νομικό καθεστώς θυμάτων που στοχοποιήθηκαν λόγω εθνικής καταγωγής, θρησκείας ή/και χρώματος: 13 περιστατικά κατά αιτούντων άσυλο, 9 κατά προσφύγων, 2 κατά μεταναστών με άδεια διαμονής. Τέλος, σε 3 περιστατικά στοχοποιήθηκαν υποστηρικτές ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Δράστες: Οι δράστες, κατά δήλωση των θυμάτων, ήταν Έλληνες (28 περιστατικά). Επίσης, στη συντριπτική τους πλειονότητα οι δράστες ήταν άνδρες (27 περιστατικά). Σε 1 περιστατικό η δράστρια ήταν γυναίκα. Αξίζει να σημειωθεί ότι σε 1 περιστατικό συμμετείχαν ανήλικοι, ενώ η ηλικία των υπόλοιπων δραστών κυμαίνεται από τα 18 έτη έως τα 50 έτη. Στην πλειονότητα των περιστατικών (19 περιστατικά από τα 28) αναφέρθηκε ότι στις επιθέσεις συμμετείχαν περισσότεροι του ενός θύτες, τα 12 δε από αυτά έλαβαν χώρα σε νησιά του Αιγαίου και σε περιοχές της ενδοχώρας, όπου υπάρχουν επίσημες ή άτυπες δομές υποδοχής. Αναφορικά με την ιδιότητα των δραστών, σε 5 περιστατικά οι θύτες είναι πολίτες, σε 3 οι θύτες είναι δημόσιοι υπάλληλοι, ενώ στην πλειοψηφία των περιστατικών (18 περιστατικά από τα 28) οι θύτες είναι ένστολοι. Σε 1 περιστατικό ο δράστης είναι ο εργοδότης του θύματος σε αγροτικές εργασίες και παράλληλα αστυνομικός της ΕΛΑΣ⁶. Τέλος, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, σε 1 περιστατικό, που φαίνεται να κατέληξε σε άτυπη αναγκαστική επιστροφή στα θαλάσσια σύνορα της χώρας, τα θύματα με την άφιξή τους στη στεριά, δέχτηκαν επίθεση από ομάδα κουκουλοφόρων που επέβαιναν σε αυτοκίνητα και μηχανάκια.

Αναφορικά με την ποιοτική ανάλυση των καταγραφών του Δικτύου για το 2021, είναι η πρώτη φορά από την ίδρυση του Δικτύου που δεν καταγράφονται περιστατικά οργανωμένης βίας από ακροδεξιές ομάδες. Η καταγραφή και η ανάλυση περιστατικών ρατσιστικής βίας από οργανωμένες ομάδες ή μέλη τους με ρατσιστική δράση αποτέλεσε για το Δίκτυο όχι μόνο μία από τις βασικές του δράσεις, αλλά ταυτοτική διάσταση της λειτουργίας του. Για την ίδρυση του Δικτύου το 2011, καθοριστικός παράγοντας ήταν σε μεγάλο βαθμό η απόφαση εκπροσώπων των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών και των κοινοτήτων των θυμάτων που πλήττονταν από την οργανωμένη δράση της Χρυσής Αυγής, να ανταποκριθούν άμεσα και συντονισμένα, με στόχο την τεκμηρίωση της αύξησης των ρατσιστικών επιθέσεων και της οργανωμένης βίας καθώς και τη διεκδίκηση εκείνων των αλλαγών που θα έβαζαν τέλος στο κλίμα ατιμωρησίας που είχε καλλιεργηθεί για μακρά περίοδο. Τα μέλη του Δικτύου, επιπλέον των παραπάνω, κλήθηκαν να συμβάλουν στην υποστήριξη των θυμάτων των συγκεκριμένων επιθέσεων που ήρθαν σε γνώση τους, σε μία περίοδο που από την πλευρά των αρμόδιων Αρχών το σύστημα καταγραφής περιστατικών ρατσιστικής βίας και υποστήριξης των θυμάτων αλλά και των κοινοτήτων στις οποίες ανήκαν απουσίαζε, με αποτέλεσμα την όξυνση της ανασφάλειας για τις στοχοποιούμενες ομάδες αλλά και του αισθήματος ατιμωρησίας για τους δράστες. Από τα μέσα του 2011, πε-

6. Για περισσότερες πληροφορίες, βλ. Κεφάλαιο III (Δ1) Περιστατικά με την εμπλοκή ένστολων και δημόσιων λειτουργών, σελ. 34-36.

ρίοδο έναρξης των διαδικασιών για την ίδρυση του Δικτύου έως το 2020, το Δίκτυο κατέγραψε πάνω από 250 περιστατικά τα οποία, με βάση τη μαρτυρία των θυμάτων, εμφάνιζαν στοιχεία οργανωμένης βίας ή/και τελούνταν από ομάδες με ρατσιστική δράση ή μέλη τους, με πολλές μαρτυρίες θυμάτων να αναγνωρίζουν μέλη της Χρυσής Αυγής ή να αναδεικνύουν το πλαίσιο στοχοποίησης και δράσης που η εγκληματική οργάνωση ακολουθούσε (modus operandi⁷). Στα τέλη του 2020, το δημοκρατικό και αντιρατσιστικό κίνημα καλωσόρισε τη δικαστική απόφαση καταδίκης της Χρυσής Αυγής ως εγκληματικής οργάνωσης. Η εν λόγω δικαστική απόφαση ανέδειξε τη συμβολή της Δικαιοσύνης στη θωράκιση του κράτους δικαίου και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην Ελλάδα. Επίσης, η δικαστική απόφαση-ορόσημο ήρθε να υπενθυμίσει ότι η καταπολέμηση του ρατσισμού και της ρατσιστικής βίας και η διά του νόμου αντιμετώπιση των βίαιων ξενοφοβικών ομάδων είναι ζήτημα σεβασμού της νομιμότητας. Στο εν λόγω πλαίσιο, το Δίκτυο αναμένει με ιδιαίτερο ενδιαφέρον την έναρξη της δίκης της εν λόγω υπόθεσης, σε δεύτερο βαθμό, η οποία αρχίζει στις 15 Ιουνίου 2022. Ωστόσο, το modus operandi που διαχρονικά κατέγραφε το Δίκτυο από την ίδρυση του ως πλαίσιο στοχοποίησης κατά προσφύγων, μεταναστών και υποστηρικτών ανθρωπίνων δικαιωμάτων, το 2021 φαίνεται να βρίσκει εφαρμογή σε άλλα πλαίσια στοχοποίησης, όπως εντός σχολικού περιβάλλοντος⁸. Γεγονός που αναδεικνύει την ανάγκη διαρκούς εγρήγορσης από τις αρμόδιες Αρχές, ώστε να εστιάσουν σε πολιτικές αποτελεσματικής πρόληψης και καταπολέμησης οποιαδήποτε σχετικής τάσης οργανωμένης βίας. Σε συνέχεια τη δικαστικής απόφασης, το Δίκτυο κάλεσε τις Αρχές να αναπτύξουν άμεσα το αποτελεσματικό δίκτυο προστασίας που προσφέρει ο νόμος προς κάθε άτομο διαφορετικό και κάθε μέλος κοινότητας που στοχοποιείται από άτομα και ομάδες με ρατσιστικό κίνητρο. Κανένα έγκλημα, υποκινούμενο αποκλειστικά ή σωρευτικά από προκατάληψη, δεν πρέπει να μένει ατιμώρητο.

Επίσης, υπενθυμίζεται ότι το 2020, το Δίκτυο συνέχισε να καταγράφει - αν και μειούμενες από το 2013, ωστόσο υπαρκτές και άκρως ανησυχητικές - επιθέσεις που παρουσίαζαν στοιχεία οργάνωσης ή τελούνταν από οργανωμένες ομάδες που εμφορούνται από ακροδεξιές ιδέες. Παράλληλα, παρατηρήθηκε η αύξηση των περιστατικών όπου τα θύματα αναγνωρίζουν τους δράστες ως μεικτές ομάδες πολιτών και μελών εξτρεμιστικών ομάδων, σε κάποια από αυτά δε αναφέρεται από τα θύματα παρενοχλητική συμπεριφορά από ένστολους, που κλήθηκαν στο

7. Οι δράστες σε αυτές τις περιπτώσεις δρουν σε οργανωμένες ομάδες και κυκλοφορούν είτε με μηχανές είτε πεζοί. Είναι ντυμένοι με μαύρα ρούχα και ενίοτε με στρατιωτικά παντελόνια, φορώντας κράνη ή έχοντας καλυμμένα τα πρόσωπά τους. Πιο συνηθισμένη πρακτική είναι η «περιπολία» από μαυροφορεμένους, πεζούς ή μοτοσικλετιστές, ως αυτόκλητες ομάδες πολιτοφυλακής, οι οποίοι επιτίθενται σε πρόσφυγες και μετανάστες στο δρόμο, πλατείες και άλλους δημόσιους χώρους.

8. Δελτίου Τύπου: Ένα χρόνο μετά την καταδίκη της Χρυσής Αυγής, κανένας εφησυχασμός απέναντι στη ρατσιστική βία, Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας, 11 Οκτωβρίου 2021 διαθέσιμο σε: <http://rvrn.org/el/enas-hronos-meta-tin-katadiki-hrysis-avgis/>

σημείο από τους θύτες⁹. Η συγκεκριμένη τάση έδειχνε την αντιστροφή της ισχύουσας πραγματικότητας σε σχέση με τις καταγραφές προηγούμενων ετών. Τα προηγούμενα χρόνια η σχέση καταγεγραμμένων περιστατικών από μέλη εξτρεμιστικών ομάδων και επιθέσεων από πολίτες μαζί με μέλη εξτρεμιστικών ομάδων ήταν συνήθως αντιστρόφως ανάλογη. Η αντιστροφή αυτή φανερώνει ότι μπορεί τα περιστατικά από αμιγώς μέλη εξτρεμιστικών ομάδων να μειώνονται, ωστόσο στοιχεία και χαρακτηριστικά του συγκεκριμένου *modus operandi*¹⁰ φαίνεται να υιοθετούνται στις οργανωμένες επιθέσεις από πολίτες, κάποιες φορές με τη συμμετοχή μελών εξτρεμιστικών ομάδων.

Τα ποιοτικά και ποσοτικά χαρακτηριστικά των επιθέσεων, όπως αποτυπώνονται στην Ετήσια Έκθεση του Δικτύου για το 2020¹¹, αναδεικνυαν μία κατά περιόδους αυξανόμενη ένταση σε περιοχές που υπάρχουν Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης ή δομές φιλοξενίας αιτούντων άσυλο καθώς και ασυνόδευτων ανηλίκων, προκαλούμενη από άτυπες ή μη, ξενοφοβικές ομάδες που δρούσαν οργανωμένα και με επαναλαμβανόμενες επιθέσεις κατά προσφύγων, μεταναστών και υποστηρικτών ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Εντός του συγκεκριμένου πλαισίου δράσης αναπτύχθηκε ένα υποστηρικτικό πλαίσιο από μέρος των τοπικών κοινωνιών όπου λάμβαναν χώρα τα περιστατικά. Στο εν λόγω πλαίσιο, το Δίκτυο για το 2021 κατέγραψε επιθέσεις που επιβεβαιώνουν το παραπάνω μοτίβο. Πρόκειται για περιστατικά λεκτικής βίας από ομάδες πολιτών που εμφορούνται από ρατσιστικά κίνητρα και επιτίθενται κατά υποστηρικτών ανθρωπίνων δικαιωμάτων στο πλαίσιο ευρύτερων και έντονων αντιδράσεων στην πόλη της Λάρισας κατά των συμμετεχόντων στην εκδήλωση ευαισθητοποίησης για τα παιδιά πρόσφυγες «The Walk (Το Ταξίδι)»¹².

«Π**τ*ν*ς από τη Λάρισα, φέρατε τα παιδιά σας να δουν μία μουσουλμάνα»

Υπενθυμίζεται ότι σε άλλη περιοχή της χώρας, τον Δήμο Μετεώρων, οι δημοτικές Αρχές αποφάσισαν να μην επιτρέψουν στους διοργανωτές να λάβει χώρα η συγκεκριμένη εκδήλωση στην πόλη επικαλούμενοι «λόγους θρησκείας».

9. Ετήσια Έκθεση 2020, Οργανωμένες επιθέσεις κατά προσφύγων, μεταναστών και υποστηρικτών, Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας, διαθέσιμο σε: https://www.unhcr.org/gr/wp-content/uploads/sites/10/2021/05/GR_ETHSIA_EKTHESH.pdf, σελ. 20, 28-37.

10. Οι δράστες σε αυτές τις περιπτώσεις δρουν σε οργανωμένες ομάδες και κυκλοφορούν είτε με μηχανές είτε πεζοί. Είναι ντυμένοι με μαύρα ρούχα και ενίοτε με στρατιωτικά παντελόνια, φορώντας κράνη ή έχοντας καλυμμένα τα πρόσωπά τους. Πιο συνηθισμένη πρακτική είναι η «περιπολία» από μαυροφορεμένους, πεζούς ή μοτοσικλετιστές, ως αυτόκλητες ομάδες πολιτοφυλακής, οι οποίοι επιτίθενται σε πρόσφυγες και μετανάστες στο δρόμο, πλατείες και άλλους δημόσιους χώρους.

11. Ετήσια Έκθεση 2020, Οργανωμένες επιθέσεις κατά προσφύγων, μεταναστών και υποστηρικτών, Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας, διαθέσιμο σε: https://www.unhcr.org/gr/wp-content/uploads/sites/10/2021/05/GR_ETHSIA_EKTHESH.pdf, σελ. 28-37.

12. Πρόκειται για τη δράση ευαισθητοποίησης στο πλαίσιο της οποίας η ύψους τρεισήμισι μέτρων κούκλα Αμάλ περνά από χώρα σε χώρα, αναπαριστώντας το ταξίδι ενός παιδιού πρόσφυγα. <https://www.walkwithamal.org/>

Το παραπάνω μοτίβο επιθέσεων, με βάση τις καταγραφές του 2021, δεν φαίνεται να εντατικοποιείται στο συγκεκριμένο χρονικό πλαίσιο, όπως συνέβη το 2020. Ως παράγοντες μίας τέτοιας διαπίστωσης εντοπίζονται η μείωση των ροών και του προσφυγικού πληθυσμού στα νησιά, αλλά και στην ενδοχώρα, σε συνδυασμό με τον ευρύτερο περιορισμό της κυκλοφορίας στο δημόσιο χώρο, στο πλαίσιο μέτρων που υιοθετήθηκαν με αφορμή την πανδημία, είτε αφορούσαν το γενικό πληθυσμό είτε επηρέαζαν μόνο τη συγκεκριμένη στοχοποιούμενη ομάδα. Ουσιαστικά, οι παραπάνω συνθήκες φαίνεται να συνέβαλαν στη μείωση της ορατότητας του πληθυσμού αυτού στις τοπικές κοινωνίες επηρεάζοντας έτσι τις ποσοτικές τάσεις των περιστατικών ρατσιστικής βίας. Ωστόσο, η μείωση των περιστατικών δεν σημαίνει εξάλειψη του φαινομένου, λαμβανομένου υπόψη ότι τα αίτια του φαινομένου αλλά και τα κίνητρα των θυτών φαίνεται να συνεχίζουν να υπάρχουν. Το Δίκτυο επισημαίνει ότι ακόμη και αν τα εν λόγω περιστατικά που καταγράφονται για το 2021 είναι περιορισμένα σε σχέση με την εντατικοποίηση που διαπιστώνεται το 2020, όταν παράλληλα δεν παρατηρούνται ολοκληρωμένες παρεμβάσεις από την πλευρά της Πολιτείας για την αντιμετώπιση της ρατσιστικής βίας, τότε οι αιτίες του φαινομένου δεν αντιμετωπίζονται αποτελεσματικά. Μόνο η συστηματική προώθηση μέτρων προστασίας και υποστήριξης των θυμάτων για ασφαλή πρόσβαση στη δικαιοσύνη, αλλά και πρόληψης, με στόχο την αποδοχή της διαφορετικότητας από την κοινωνία υποδοχής, δύνανται να συμβάλουν στην αποτελεσματική αντιμετώπιση των αιτίων, συμπεριφορών και συνθηκών που οδηγούν σε οργανωμένες βίαιες συμπεριφορές κατά προσφύγων, μεταναστών και υποστηρικτών ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Αλλιώς, οι εν λόγω τάσεις ενδέχεται να επιστρέψουν σε κάθε άλλη αφορμή για (ανα)τροφοδότηση της εντατικοποίησης της βίας, αλλά και να συνεχίσουν να λαμβάνουν χώρα, αθέατες από το ευρύ κοινό.

Κατά το 2021, διαπιστώνεται η αύξηση των ευρύτερων αναφορών και μαρτυριών για άτυπες αναγκαστικές επιστροφές προσφύγων και μεταναστών με την άφιξή τους σε ελληνικό έδαφος στα σύνορα της χώρας, που είχαν καταγραφεί και στο παρελθόν. Διευκρινίζεται ότι το Δίκτυο δεν καταγράφει το σύνολο των αναφορών για άτυπες αναγκαστικές επιστροφές αλλά μόνο τα συγκεκριμένα περιστατικά όταν, επιπλέον των λοιπών σημαντικών παραβιάσεων όσον αφορά θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα και την πρόσβαση στο άσυλο που φαίνεται να διαπράττονται μέσω τέτοιων ενεργειών, διαπιστώνεται η ύπαρξη πράξεων βίας σε συνδυασμό με συγκεκριμένα ποιοτικά χαρακτηριστικά που καταδεικνύουν ρατσιστικά κίνητρα κατά τη διάρκεια των περιστατικών (δηλαδή δείκτες προκατάληψης, όπως σχόλια, ακραία χρήση βίας, διαφορές μεταξύ θύτη και θύματος σε επίπεδο εθνικής/εθνοτικής καταγωγής, θρησκείας, χρώματος κλπ). Το Δίκτυο κατέγραψε τρία περιστατικά κατά την εξέλιξη των οποίων τα θύματα, με την άφιξή τους σε ελληνικό έδαφος στα σύνορα της χώρας, την περίοδο Σεπτέμβρη-Οκτώβρη 2021, δέχτηκαν έντονη λεκτική και σωματική βία. Στο ένα περιστατικό το θύμα αναγνώρισε ως δράστες εκπροσώπους των ελληνικών Αρχών, ενώ στο δεύτερο οι δράστες περιγράφονται ως ομάδα

κουκουλοφόρων που επιβαίνουν σε αυτοκίνητα και μηχανάκια¹³. Τόσο το ένα περιστατικό στο οποίο εμπλέκονται ένστολοι όσο και το άλλο με δράστες κουκουλοφόρους, σύμφωνα με τη μαρτυρία των θυμάτων, κατέληξε στην αναγκαστική επιστροφή των νεοσεισερχόμενων στην Τουρκία. Με βάση τη μαρτυρία θύματος ενός από τα περιστατικά αναφέρεται ότι το θύμα αφού είχε προσπαθήσει να μπει στη χώρα δύο φορές εντός του 2021 μέσω του Έβρου - μια από αυτές τις φορές, μάλιστα δήλωσε ότι είχε χτυπηθεί βάνουσα από τις ελληνικές Αρχές- με αποτέλεσμα να σπάσουν και οι δύο καρποί του- διέσχισε τελικά τα θαλάσσια σύνορα, μέσω Ρόδου και έφτασε, όπως περιγράφει, σε ένα πρώην στρατόπεδο που ήταν εγκαταλελειμμένο στο λιμάνι του νησιού, με ταξί.

«Όταν όλος ο κόσμος πήδηξε έξω από το κτίριο, η αστυνομία και το λιμενικό ήρθαν από πίσω για να μας περικυκλώσουν... Περπατούσα με έναν ακόμη ασυνόδευτο ανήλικο και άλλους δύο, όταν ένας αστυνομικός ζήτησε την ταυτότητά μας. Έδωσα την κάρτα μου, το ίδιο και οι άλλοι, και μετά άρχισαν να μας χτυπούν και να μας προσβάλλουν. Ένιωσα ότι όταν κατάλαβαν ότι είμαστε Παλαιστίνιοι χτυπούσαν πιο δυνατά από ό,τι σε άλλη περίπτωση. Μας πέρασαν χειροπέδες... Μας είπαν να ξαπλώσουμε και έσπασαν όλα τα κινητά που βρήκαν πάνω μας. Έδειξα την κάρτα μου για να καταλάβουν ότι είμαι Παλαιστίνιος πρόσφυγας και ανήλικος και ο αστυνομικός που ήταν εκεί και το είδε, είπε «σε μισώ, δεν θέλω να σε ξαναδώ» και κράτησε την κάρτα της UNRWA (United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees). Εκεί βρίσκονταν και στελέχη του λιμενικού, φορώντας στολές με την ελληνική σημαία στο χέρι, αλλά ήταν παρόντες και οι μυστικοί αστυνομικοί φορώντας πολιτικά ρούχα. Εκεί ήταν και ένα αυτοκίνητο. Ήταν ασημί με μια μπλε ρίγα που έγραφε «αστυνομία». Ακόμα θυμάμαι τα πρόσωπά τους. Αφού μας πέρασαν χειροπέδες και έσπασαν τα τηλέφωνα, οι λιμενικοί και οι μυστικοί μας έβαλαν σε ένα βαν. Αν κάποιος δεν ήθελε να μπει, τον χτυπούσαν. Οι αστυνομικοί δεν έβλαψαν τα γυναικόπαιδα, τους πέρασαν χειροπέδες αλλά δεν τους ξυλοκόπησαν, αλλά οι άνδρες χτυπήθηκαν πολύ. Αυτοί [οι αστυνομικοί] μας μίλησαν πολύ άσχημα, και στα αγγλικά και στα ελληνικά. Μας έβριζαν και με το βαν μας πήγαν σε ένα στρατιωτικό λιμάνι ("military port"). Είναι ένα μέρος που περιβάλλεται από μεγάλο τείχος, και πάνω τους υπάρχουν εξοπλισμένα πλοία ("boats with armoury on them")... Εκεί, ξυλοκοπηθήκαμε ξανά, πολύ άγρια, τέσσερα άτομα της ομάδας υπέστησαν μεγάλη ζημιά. Σε ένα άτομο μπορούσαμε να δούμε το κόκκαλο των πλευρών έξω από το δέρμα του. Ήμουν επίσης χτυπημένος, αλλά δεν χρειαζόμουν ιδιαίτερη φροντίδα, μετά από τρεις μέρες οι μώλωπες είχαν φύγει. Όμως, αυτοί οι τέσσερις άνθρωποι χρειάζονταν νοσοκομείο, αλλά η αστυνομία δεν έδινε σημασία. Μας έβαλαν όλους σε μια βάρκα, ακόμα και τα άτομα που ξυλοκοπήθηκαν βάνουσα, παρόλο που τους παρακαλούσαμε

13. Για περισσότερες πληροφορίες, βλ. Κεφάλαιο III (A1) Επιθέσεις κατά προσφύγων και μεταναστών καθώς και υποστηρικτών ανθρωπίνων δικαιωμάτων σελ. 17-26.

να πάνε στο νοσοκομείο. Ήταν το ίδιο σκάφος που φτάσαμε στην Ελλάδα, αλλά είχαν βγάλει τη μηχανή. Μας τράβηξαν με τη βάρκα τους που ήταν γκρι, εξοπλισμένη και με δύο μπλε ρίγες, μέχρι τη μέση της θάλασσας και μας άφησαν εκεί μέχρι που μας βρήκε η τουρκική αστυνομία».

Το εν λόγω περιστατικό αναδεικνύει μια πρακτική, αυτή των άτυπων αναγκαστικών επιστροφών - pushbacks - από τις ελληνικές Αρχές στα θαλάσσια και χερσαία σύνορα της χώρας, η οποία έχει καταγγελλεί από μέσα ενημέρωσης, διεθνείς και περιφερειακούς οργανισμούς, φορείς της κοινωνίας των πολιτών και απευθείας μαρτυρίες¹⁴. Το Δίκτυο επισημαίνει τις αρνητικές συνέπειες που έχουν τέτοιες πρακτικές, όπως αναδεικνύονται από τις μαρτυρίες των θυμάτων, καταρχάς στη ζωή και την ασφάλεια ανθρώπων που αναζητούν προστασία και ευρύτερα στα πρότυπα και τις αξίες των ανθρωπίνων δικαιωμάτων καθώς και του κράτους δικαίου που μπορεί να πληγούν ανεπανόρθωτα, δίνοντας χώρο σε ρατσιστικές τάσεις και συμπεριφορές. Σε αυτό το πλαίσιο το Δίκτυο καλωσορίζει την πρωτοβουλία της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα το Ανθρώπου καθώς και φορέων της κοινωνίας των πολιτών για συστηματική καταγραφή άτυπων αναγκαστικών επιστροφών μέσα από την ίδρυση του Μηχανισμού Καταγραφής Άτυπων Αναγκαστικών Επιστροφών. Ο εν λόγω μηχανισμός έχει ως αποστολή, μεταξύ άλλων, την παρακολούθηση, καταγραφή και ανάδειξη του φαινομένου των πρακτικών αυτών, μέσα από

14. ΕΕΔΑ, Δήλωση σχετικά με τις αναφερόμενες πρακτικές επαναπροωθήσεων, 9 Ιουλίου 2020, ΕΕΔΑ, Δήλωση σχετικά με τις καταγγελίες για άτυπες επαναπροωθήσεις στον Έβρο, 29 Νοεμβρίου 2018, ΕΕΔΑ, Ανακοίνωση με αφορμή τις καταγγελίες για παράνομες επαναπροωθήσεις στον Έβρο, 5 Ιουλίου 2017; Δελτίο Τύπου, Η Υπατη Αρμοστεία καλεί την Ελλάδα να ερευνήσει τις άτυπες αναγκαστικές επιστροφές στα θαλάσσια και χερσαία σύνορα με την Τουρκία, 12 Ιουνίου 2020; Greek Ombudsman, Interim Report: Alleged pushbacks to Turkey of foreign nationals who had arrived in Greece seeking international protection, 28 April 2021; Council of Europe Commissioner for Human Rights, Letter: Greek authorities should investigate allegations of pushbacks and ill-treatment of migrants, ensure an enabling environment for NGOs and improve reception conditions, 3 May 2021; United Nations High Commissioner for Refugees, Briefing Note: UNHCR calls on Greece to investigate pushbacks at sea and land borders with Turkey, 12 June 2020; CPT, Report to the Greek Government on the visit to Greece carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 13 to 17 March 2020, 19 November 2020, CPT/Inf (2020) 35, par. 53 et seq.; Human Rights Council, Working Group on Arbitrary Detention, Report following its Visit to Greece, 29 July 2020, A/HRC/45/16/Add.1, par. 87; CAT, Concluding observations on the seventh periodic report of Greece, 3 September 2019, CAT/C/GRC/CO/7, par. 16-17; Human Rights Committee, Report on follow-up to the concluding observations of the Human Rights Committee, 6 November 2018, CCPR/C/124/2, p. 9-10; CERD, Concluding observations on the twentieth to twenty-second periodic reports of Greece, 3 October 2016, CERD/C/GRC/CO/20-22, par. 22-23; Human Rights Committee, Concluding observations on the second periodic report of Greece, 3 December 2015, CCPR/C/GRC/CO/2, par. 33-34; Reports, information and complaints submitted by the Hellenic League for Human Rights, the Greek Council for Refugees and Amnesty International which are GNCHR's Members but also from Refugee Support Aegean, Human Rights 360, HIAS and ARSIS. Information also received during an online hearing of relevant stakeholders convened by the GNCHR on 18 June 2020. GNCHR, Press Release: Hearing of public authorities and persons on refugee and migrant issues during the meeting of the Third Sub-Commission of the GNCHR, 19 June 2020.

την υιοθέτηση μίας κοινής αυστηρής μεθοδολογίας καταγραφής, καθώς και την προώθηση και εμπέδωση του σεβασμού της αρχής της μη επαναπροώθησης.

Ενδεικτικό της ευρύτερης στοχοποίησης λόγω εθνικής καταγωγής, χρώματος ή θρησκείας, που βιώνει η συγκεκριμένη ομάδα από δημόσιους λειτουργούς είναι το γεγονός ότι από τα 28 περιστατικά που κατέγραψε το Δίκτυο για το 2021, στα 21 περιστατικά τα θύματα αναγνωρίζουν ως δράστες ένστολους και άλλους δημόσιους υπαλλήλους, οι οποίοι προβαίνουν σε ένα ευρύ φάσμα διαφορετικής έντασης πράξεων βίας (σωματικής ή/και λεκτικής) και άλλων παρενοχλητικών συμπεριφορών. Μάλιστα κάποια από αυτά τα περιστατικά συνδέονται άμεσα ή έμμεσα με την πανδημία. Οι συγκεκριμένες καταγραφές του Δικτύου είναι ενδεικτικές των βασικών παραμέτρων του νέου πλαισίου που έφερε ο κορωνοϊός, μέσα στο οποίο αναπτύχθηκαν, σε μία νέα διάσταση, οι εκφάνσεις του ρατσισμού. Εν ολίγοις, η πανδημία γίνεται πλαίσιο για την ανάπτυξη και ενίσχυση ξενοφοβικών συμπεριφορών, διακρίσεων αλλά και περιστατικών βίας με ρατσιστικό κίνητρο από εκπροσώπους των ελληνικών Αρχών. Συγκεκριμένα, το Δίκτυο κατέγραψε περιστατικά στο πλαίσιο ελέγχων από την αστυνομία για τον περιορισμό της κυκλοφορίας, στα οποία διαπιστώνονται από παρενοχλητικές συμπεριφορές έως και έκφραση βίας με ρατσιστικό κίνητρο. Σε ένα από τα καταγεγραμμένα περιστατικά, εργαζόμενος σε φορέα της κοινωνίας των πολιτών, με καταγωγή από το Ιράν, στοχοποιήθηκε από προσωπικό τοπικού νοσοκομείου που αρνήθηκε την παροχή υπηρεσιών και πρόσβαση σε ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, ενώ εκείνος νοσούσε από κορωνοϊό.

«Ο γιατρός που είχε βάρδια τον ρώτησε την ιθαγένειά του και δεν δέχτηκε να του προσφέρει καμία υπηρεσία παραπέμποντάς τον στο ΙΚΑ, ακόμη και όταν μετά την άμεση επέμβαση συναδέλφου του ασθενή, αποσαφηνίστηκε ότι ο ίδιος δεν διαμένει στο Κέντρο Υποδοχής και Ταυτοποίησης του νησιού»

Ανησυχία και προβληματισμό προκαλούν τα περιστατικά αυθαίρετης απόδοσης προστίμων που ήρθαν σε γνώση του Δικτύου. Αν και δεν συνδυάζονται πάντα με ρατσιστική βία¹⁵ αποτελούν κυρίαρχα στοιχεία της σύνθεσης της νέας πραγματικότητας των εκφάνσεων του ρατσισμού και δη του θεσμικού ρατσισμού, εντός του πλαισίου της πανδημίας. Άλλωστε, όπως έχει τονίσει το Δίκτυο στο παρελθόν, η ρατσιστική βία αποτελεί μία από τις πιο ελαχθείς τάσεις του ρατσισμού και προϋποθέτει την ύπαρξη και ανάπτυξη φοβικών συμπεριφορών ως προς τη διαφορετικότητα από το κοινωνικό σύνολο, αλλά και τροφοδότηση του θεσμικού ρατσισμού και των διακρίσεων από τις Αρχές. Χαρακτηριστική είναι, ωστόσο, η περίπτωση αιτούντα άσυλο

15. Τα περιστατικά που έρχονται σε γνώση του Δικτύου, τα οποία εμπεριέχουν εκφράσεις διακριτικής μεταχείρισης, αλλά όχι ρατσιστική βία, δεν προσμετρούνται στα ποσοτικά στοιχεία του Δικτύου. Ωστόσο, παρακολουθούνται από το Δίκτυο και αναδεικνύονται λόγω των ποιοτικών χαρακτηριστικών που φέρουν, τα οποία δίνουν μια πληρέστερη εικόνα των εκφάνσεων του ρατσισμού και δη του θεσμικού ρατσισμού και πως αυτές εξελίσσονται εντός του πρωτόγνωρου πλαισίου της πανδημίας.

από το Αφγανιστάν, ο οποίος, όπως δήλωσε, υποχρεώθηκε με τη χρήση βίας να υπογράψει πρόστιμο που του αποδόθηκε, ενώ είχε ήδη επιδείξει τα έγγραφα που έδειχναν την αιτιολογημένη έξοδο του από το Κέντρο Υποδοχής και Ταυτοποίησης.

Υπενθυμίζεται ότι για το 2020 τα μέτρα περιορισμού κυκλοφορίας λόγω κορωνοϊού τόσο σε δομές φιλοξενίας αιτούντων άσυλο όσο και σε Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης (ΚΥΤ) ήταν αυστηρότερα από ό,τι τα αντίστοιχα μέτρα για τον γενικό πληθυσμό. Όπως επεσήμανε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας (ECRI) του Συμβουλίου της Ευρώπης στη σχετική της έκθεση για το 2020, ορισμένα κυβερνητικά μέτρα που εισήχθησαν στο πλαίσιο αντιμετώπισης της κρίσης που προκλήθηκε από το COVID-19, στοχεύοντας σε ομάδες όπως πρόσφυγες και αιτούντες άσυλο, χωρίς αποδεικτικά στοιχεία για τυχόν κινδύνους για τη δημόσια υγεία από τις εν λόγω ομάδες, έχουν οδηγήσει σε περαιτέρω διάκριση των περιθωριοποιημένων ομάδων, προκαλώντας οπισθοδρόμηση όσον αφορά τα δικαιώματά τους, η οποία θα μπορούσε να αποδειχθεί μακροχρόνια¹⁶. Η εν λόγω πραγματικότητα επιβεβαιώνεται και το 2021, με δεδομένη την επέκταση των μέτρων περιορισμού της κυκλοφορίας στο έτος αναφορά της έκθεσης, προκαλώντας σοβαρά εμπόδια στην πρόσβαση των αιτούντων άσυλο σε βασικές υπηρεσίες, όπως είναι η πρόσβαση σε καθεστώς προστασίας, την εκπαίδευση, τη νομική βοήθεια και την ιατρική περίθαλψη.

Στο εν λόγω πλαίσιο, το Δίκτυο ενημερώθηκε για τη συστηματική επιβολή προστίμων σε βάρος νεοεισερχομένων αιτούντων άσυλο και προσφύγων, από λιμενικές Αρχές νησιού του Αιγαίου, στο οποίο λειτουργεί Κέντρο Υποδοχής και Ταυτοποίησης. Το ύψος του εν λόγω προστίμου φτάνει τα 5.000 ευρώ και βασίζεται στις διατάξεις σχετικά με τις προϋποθέσεις εισόδου στη χώρα στο πλαίσιο περιορισμού της διασποράς του κορωνοϊού. Με βάση τις πληροφορίες που έχει στη διάθεση του το Δίκτυο, αιτούντες άσυλο στους οποίους επιβλήθηκε πρόστιμο, έλαβαν καθεστώς διεθνούς προστασίας, άρα αναγνωρίστηκε από τις αρμόδιες Αρχές ότι εισήλθαν στη χώρα λόγω ανωτέρας βίας για να προστατεύσουν τα στοιχειώδη δικαιώματά τους. Επομένως, τέτοιες πρακτικές, στον βαθμό που δεν αναγνωρίζουν την ιδιαίτερη θέση και κατάσταση των προσφύγων, συμβάλλουν στην ενίσχυση ενός κλίματος στοχοποίησης ατόμων που ενδέχεται να χρήζουν προστασίας.

Χαρακτηριστική, επίσης, είναι η συνθήκη που αντιμετωπίζουν τα παιδιά με προσφυγικό προφίλ που διαμένουν σε δομές φιλοξενίας της χώρας, τα οποία αδυνατούν να έχουν πρόσβαση στο σχολείο το οποίο βρίσκεται εκτός δομής, λόγω μη επίλυσης γραφειοκρατικών εμποδίων για την πρόσβασή τους. Η εν λόγω συνθήκη φαίνεται να αποτέλεσε γενικευμένο φαινόμενο κατά τη διάρκεια του 2020, με αφορμή τα μέτρα για τον COVID-19, αλλά συνεχίζει να εντοπίζεται σε

16. European Commission against Racism and Intolerance (ECRI), Annual Report on ECRI's Activities covering the period from 1 January to 31 December 2020, σελ. 8, Μάρτιος 2021. Διαθέσιμο σε: <https://rm.coe.int/annual-report-on-ecris-activities-for-2020/1680a1cd59>

συγκεκριμένες δομές κατά τη διάρκεια του 2021. Το Δίκτυο παρακολουθεί τις εν λόγω εξελίξεις δεδομένης της ιδιαίτερης συμβολής τους στην ενίσχυση του θεσμικού ρατσισμού, αλλά και των συνεπειών στον προσφυγικό πληθυσμό, πόσο δε μάλλον στα παιδιά, που κάτω από αντίξοες συνθήκες προσπαθούν να έχουν πρόσβαση σε πλαίσιο προστασίας, να ανακτήσουν τη στερημένη κανονικότητά τους και να ενταχθούν στο κοινωνικό σύνολο.

Τέλος, το Δίκτυο επισημαίνει περιστατικό κατά αιτούντα άσυλο, εργαζόμενου σε αγροτικές εργασίες, με δράστη τον ίδιο τον εργοδότη του (ο οποίος φαίνεται να είναι ένστολος), όταν το θύμα μαζί με άλλους εργαζόμενους (όλοι αφρικανικής καταγωγής) ζήτησαν την καταβολή των συμφωνηθέντων δεδουλευμένων. Με βάση τη μαρτυρία του θύματος,

«ο εργοδότης...με τη βοήθεια-παρουσία συναδέλφων του από την ΕΛΑΣ και υπό την απειλή όπλου απέρριψε οποιαδήποτε χρηματική απαίτηση εκ μέρους των εργαζομένων. Το θύμα τράπηκε σε φυγή μέχρι να καταφέρει να βρεθεί σε κεντρικό σημείο και να βρει τρόπο να φύγει από την περιοχή»

Τονίζεται ότι πριν από το περιστατικό, το θύμα διέμενε μαζί με άλλους εργαζόμενους αφρικανικής καταγωγής σε αγροτική κατοικία, ιδιοκτησίας του εργοδότη. Μπορούσαν να βγουν από το σπίτι το πρωί την ώρα που έφευγαν για την εργασία, αλλά το βράδυ στην επιστροφή, ο εργοδότης τους κλείδωνε μέσα στην αγροτική κατοικία. Οι ειδικότερες περιστάσεις του περιστατικού μαρτυρούν και συντείνουν στο συμπέρασμα ότι η ίδια η επίθεση δεν θα είχε διαπραχθεί έναντι ατόμου που δεν φέρει τα ίδια χαρακτηριστικά (στην συγκεκριμένη περίπτωση εργάτης γης, αλλοδαπός) ή κι αν ακόμα είχε διαπραχθεί, δεν θα ήταν με τόσο απροκάλυπτο τρόπο. Ιδίως για τις επιθέσεις από εργοδότες κατά εργαζόμενων αλλοδαπών με ή χωρίς χαρτιά, αξίζει να τονιστεί ότι η αλλοδαπότητα σε συνδυασμό με την εργασιακή εξάρτηση φαίνεται να ενισχύει στους εργοδότες την απόφαση να διαπράξουν εγκληματικές πράξεις, στις οποίες πιθανόν δεν θα προέβαιναν αν ο εργαζόμενος δεν ήταν αλλοδαπός. Το συγκεκριμένο περιστατικό αποκτά ιδιαίτερη βαρύτητα με δεδομένο ότι ο εργοδότης εμφανίζεται να είναι ένστολος, ενώ στην επίθεση συμμετέχουν και άλλοι ένστολοι, όπως δηλώνει το θύμα. Το Δίκτυο τονίζει την ανάγκη εντατικοποίησης συνεργασιών και συντονισμού των αρμόδιων Αρχών με στόχο την ολοκληρωμένη και αποτελεσματική παρέμβαση για την προστασία των θυμάτων ρατσιστικής βίας με θύτες εργοδότες, αλλά και τον ενδελεχή έλεγχο των εργασιακών συνθηκών σε ανάλογες περιπτώσεις.

B. Επιθέσεις κατά Ελλήνων πολιτών λόγω εθνοτικής καταγωγής και ιερών χώρων λόγω θρησκείας

Το Δίκτυο, κατά το 2021, κατέγραψε 5 περιστατικά εις βάρος Ελλήνων πολιτών, οι οποίοι στοχοποιήθηκαν λόγω διαφορετικής εθνοτικής καταγωγής, ως «λιγότερο» Έλληνες-ίδες καθώς και

2 περιστατικά κατά ιερού χώρου και συγκεκριμένα εβραϊκού νεκροταφείου. Στα περιστατικά που αφορούν σε άτομα, στοχοποιήθηκαν Ρομά Έλληνες πολίτες. Αναφορικά με το προφίλ των δραστών, τα θύματα φαίνεται να στοχοποιούνται τόσο από ένστολους και άλλους δημόσιους υπαλλήλους όσο και από πολίτες. Στην πλειοψηφία των περιστατικών, η στοχοποίηση λαμβάνει χώρα είτε κατά τη διάρκεια κάποιας δραστηριότητας ή διευθέτησης ενός ζητήματος του θύματος στο πλαίσιο της διαχείρισης της καθημερινότητάς του (π.χ. από ιδιοκτήτες καταστημάτων) είτε κατά την επαφή του με δημόσιους ή δημοτικούς υπαλλήλους στο πλαίσιο άσκησης των δικαιωμάτων τους ως Έλληνες πολίτες. Οι επιθέσεις αφορούν λεκτική βία κατά των θυμάτων ή την άρνηση/παρεμπόδιση της πρόσβασης τους σε δημόσια αγαθά και υπηρεσίες, λόγω της εθνοτικής τους καταγωγής.

Επιπλέον, το Δίκτυο, κατά το 2021, κατέγραψε περιστατικό αστυνομικής βίας κατά Ρομά Ελλήνων Πολιτών με αποτέλεσμα τη διάπραξη ανθρωποκτονίας κατά ενός από τα θύματα. Πρόκειται για περιστατικό που έλαβε χώρα τον Οκτώβρη του 2021 στην περιοχή Πέραμα του Πειραιά, στο πλαίσιο καταδίωξης του οχήματος που επέβαινε το θύμα από ομάδα ένστολων. Κατά την εξέλιξη των γεγονότων, με βάση τη μαρτυρία από το περιβάλλον του θύματος¹⁷ φαίνεται ότι η ομάδα των ένστολων γνώριζαν εξ αρχής και κατά την εξέλιξη του περιστατικού ότι οι επιβάτες του οχήματος ήταν Ρομά. Ένας εκ των επιβαινόντων έπεσε νεκρός από πυροβολισμούς των ένστολων, ενώ στον τόπο του εγκλήματος βρέθηκαν 36 σφαίρες.

Πρόκειται για γνωστή υπόθεση, η οποία έλαβε έκταση στα ΜΜΕ εκείνες τις μέρες και ερευνάται από τις Αρχές. Το Δίκτυο επισημαίνει την ανάγκη διερεύνησης του περιστατικού υπό το πρίσμα της πιθανής ύπαρξης ρατσιστικού κινήτρου. Όπως πάγια τονίζει, με δεδομένη την ύπαρξη δεικτών προκατάληψης στο εν λόγω περιστατικό (υπέρμετρη χρήση βίας, οι θύτες φαίνεται να γνώριζαν τη διαφορετική εθνοτική καταγωγή των θυμάτων-ενδεχόμενο racial/ethnic profiling κ.α.) το πιθανό ρατσιστικό κίνητρο έχει σημασία να διερευνάται από τα πρώτα στάδια της διαδικασίας, προκειμένου να διασφαλιστεί η διεξοδική και ολοκληρωμένη εξέτασή του.

Κατά το 2021, το Δίκτυο κατέγραψε 2 περιστατικά αντισημιτικού χαρακτήρα. Συγκεκριμένα, τον Αύγουστο και το Σεπτέμβριου του 2021 άγνωστοι βανδάλισαν τάφους στο εβραϊκό νεκροταφείο Ιωαννίνων. Υπενθυμίζεται ότι ο συγκεκριμένος χώρος έχει δεχτεί επίθεση ξανά το 2009, ενώ τα καταγεγραμμένα περιστατικά εντός του 2021 έλαβαν χώρα την περίοδο μεγάλης εβραϊκής γιορτής. Το Δίκτυο έχει επίγνωση των όψεων του αντισημιτισμού στην Ελλάδα, ο οποίος όπως και σε άλλα κράτη, δεν περιορίζεται σε βεβηλώσεις και βανδαλισμούς από ομάδες, αλλά διαπερνά ευρεία τμήματα του πληθυσμού και αποτυπώνεται στον καθημερινό λόγο. Επιπλέον, η ιδιαιτερότητα αυτών των περιστατικών έγκειται στο γεγονός ότι μέσω των βεβηλώσεων απευθύνεται ένα μήνυμα βίας στο σύνολο της κοινότητας. Το αποτύπωμα δε των επιθέσεων

17. Από την ίδρυση του, το Δίκτυο ακολουθεί συγκεκριμένη μεθοδολογία, η οποία επιβάλλει την καταγραφή ενός περιστατικού αποκλειστικά μέσω της συνέντευξης με τα θύματα. Σε περίπτωση ανθρωποκτονίας τα μέλη του Δικτύου ενδέχεται να λαμβάνουν την καταγραφή είτε από μάρτυρες είτε από το περιβάλλον του θύματος.

είναι ευρύτερο και υπερβαίνει τα όρια της εβραϊκής κοινότητας στη χώρα, καθώς αγγίζει οποιαδήποτε κοινότητα με διαφορετικά χαρακτηριστικά, που αποτελεί μέρος της κοινωνίας.

Τέλος, αξίζει να τονιστεί το περιστατικό στο οποίο στοχοποιούνται παράλληλα αναγνωρισμένοι πρόσφυγες και ανήλικος Έλληνας πολίτης, λόγω εθνικής καταγωγής και εθνοτικής προέλευσης αντίστοιχα. Πρόκειται για περιστατικό που έλαβε χώρα τον Ιούνιο του 2021, όταν το θύμα, μαζί με τον γιο του και ένα φίλο τους καθίσαν σε μια πλαγιά κοντά στην Ριτσώνα, έξω από ένα εγκαταλελειμμένο εργοστάσιο, προκειμένου απλώς να δουν την θέα, τρώγοντας κάτι. Ωστόσο δέχτηκαν επίθεση από άνδρα που βρισκόταν στην αυλή του εργοστασίου ο οποίος άρχισε να φωνάζει να φύγουν, μεταξύ άλλων λέγοντας:

*«Ξέρω τι σκ*τ* είστε, να φύγετε αμέσως αλλιώς θα βγάλω όπλα και θα σας σκοτώσω.»*

Παρά τις διαβεβαιώσεις ενός από τα θύματα ότι θα φύγουν, ο δράστης άνοιξε την πίσω πόρτα του αμαξιού και έβγαλε ένα όπλο...και πυροβόλησε προς το μέρος του, φωνάζοντας:

«Φύγετε ή αλλιώς θα σας φτιάξω!»

Το περιστατικό αποτελεί ενδεικτική περίπτωση απρόκλητης βίας, με δεδομένο ότι με βάση τη μαρτυρία των θυμάτων, στοχοποιήθηκαν χωρίς να υπάρχει προηγούμενη αλληλεπίδραση με το δράστη. Η στοχοποίηση δε, φαίνεται να βασίζεται στο προσφυγικό τους προφίλ, ενώ θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι βρίσκονταν σε περιοχή που υπάρχει δομή φιλοξενίας προσφύγων. Ένα από τα κυρίαρχα στοιχεία της ρατσιστικής βίας, αυτό της απρόκλητης θυματοποίησης λόγω χαρακτηριστικών που φέρει το θύμα ή νομίζει ο θύτης ότι φέρει, αποτελεί εξαιρετικά επιβαρυντικό παράγοντα στο αίσθημα ασφάλειας και δικαιοσύνης που θα έπρεπε να απολαμβάνει το άτομο εντός του κοινωνικού συνόλου. Ουσιαστικά, όπως τονίζεται στην πρόσφατη δημοσίευση του Γραφείου Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΑΣΕ (OSCE/ODIHR) για την υποστήριξη των θυμάτων ρατσιστικών εγκλημάτων, οι ενέργειες του δράστη θεωρούνται ως επίθεση στον πυρήνα της ταυτότητας ενός ατόμου που υποτιμάται, δυσφημίζεται και χλευάζεται. Εκτός από τη σωματική βλάβη και το σοκ που υφίστανται τα θύματα αμέσως μετά από μια επίθεση, μία από τις σημαντικότερες συνέπειες των εγκλημάτων μίσους στα θύματα είναι η κοινωνικο-συναισθηματική και ψυχολογική αγωνία¹⁸. Το περιστατικό έχει προσμετρηθεί στις καταγραφές επιθέσεων κατά προσφύγων, μεταναστών και αιτούντων άσυλο, με δεδομένο ότι το θύμα που παραχώρησε τη μαρτυρία του σε μέλος του Δικτύου είναι πρόσφυγας. Ωστόσο, έχει σημασία να τονιστεί, μεταξύ άλλων, η διάσταση της στοχοποίησης ενός ανήλικου παιδιού που έχει την ελληνική ιθαγένεια, επειδή φέρει διαφορετική εθνοτική καταγωγή από τον θύτη. Όπως έχει τονίσει το Δίκτυο στο παρελθόν¹⁹, η σύνδεση μεταξύ των φυλετικών διακρίσεων στο

18. ODIHR, Understanding the Needs of Hate Crime Victims, 2020, σελίδα 11, διαθέσιμο σε: <https://www.osce.org/files/f/documents/0/5/463011.pdf>

19. Ετήσια Έκθεση 2018, Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας, Διαθέσιμο σε: <http://rvrn.org/wp->

πεδίο της ιθαγένειας έχει επισημανθεί από την Ειδική Εισηγήτρια του ΟΗΕ για τις σύγχρονες μορφές ρατσισμού, φυλετικών διακρίσεων, ξενοφοβίας και συναφούς μισαλλοδοξίας, υιοθετώντας το συμπέρασμα ότι ο εθνικισμός με την ευρεία έννοια αντιλαμβάνεται το έθνος με όρους δεσμών αίματος και καταγωγής²⁰. Η στοχοποίηση ενός ατόμου -πόσο μάλλον ενός παιδιού- για χαρακτηριστικά που φέρει και σε καμία περίπτωση δεν θα έπρεπε να του ζητείται να αλλάξουν ή να αποκρυφθούν, επιτείνει το τραύμα που φέρει η βία αυτή καθ' εαυτή και άρα αυξάνει την ανασφάλεια, το φόβο και το αίσθημα αδικίας του θύματος. Όταν δε η στοχοποίηση λαμβάνει χώρα στη βάση της εθνοτικής καταγωγής, συμβάλλει στη διάρρηξη της σχέσης του ατόμου με την ταυτότητά του ως πολίτη και επιβάλλει βίαια στο θύμα την αντίληψη του δράστη για αυτόν/ή ως πολίτη «δεύτερης κατηγορίας», ως «λιγότερο» Έλληνα-ίδα.

Γ. Επιθέσεις κατά ατόμων ΛΟΑΤΚΙ+

Το Δίκτυο κατέγραψε 36 περιστατικά επιθέσεων κατά ατόμων ΛΟΑΤΚΙ+ για το 2021 (13 λόγω ταυτότητας φύλου, 15 λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού, 5 περιστατικά λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού/ταυτότητας φύλου, 1 περιστατικό λόγω χαρακτηριστικών φύλου/σεξουαλικού προσανατολισμού και 2 περιστατικά κατά φορέα της κοινωνίας των πολιτών που υποστηρίζει την ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα). Οι καταγεγραμμένες επιθέσεις κατά ατόμων ΛΟΑΤΚΙ+ περιλαμβάνουν λεκτικές επιθέσεις, επιθέσεις σωματικής βίας και προσβολή της γενετήσιας αξιοπρέπειας, σε κάποια περιστατικά σε συνδυασμό με κλοπές και διατάραξη της οικιακής ειρήνης. Χαρακτηριστικό της συντριπτικής πλειονότητας των περιστατικών είναι ο συνδυασμός διαφορετικών τύπων βίας και εγκληματικών πράξεων με κάθε δυνατή ένταση. Επιπλέον, κατά το 2021, συνεχίστηκαν οι διαδικτυακές επιθέσεις κατά της οργάνωσης Colour Youth. Το Δίκτυο επισημαίνει ότι οι επιθέσεις κατά υπερασπιστών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων παρουσιάζουν το χαρακτηριστικό ότι οι δράστες τους ταυτίζουν με τα άτομα που υπερασπίζονται, επεκτείνοντας σε αυτούς τη στοχοποίηση και την άσκηση βίας. Ταυτόχρονα, αν και οι υπερασπιστές των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων δεν ανήκουν πάντα στην κοινωνική αυτή ομάδα, οι οργανώσεις που στοχοποιούνται έχουν όντως συγκροτηθεί από τη ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα και επομένως οι επιθέσεις έχουν αυξημένο αντίκτυπο τόσο στους ίδιους όσο και στην κοινότητα. Τέλος, το Δίκτυο κατέγραψε 4 περιστατικά που έλαβαν χώρα κατά την εξέλιξη του Φεστιβάλ Υπερηφάνειας Αθήνας 2021, όπου πολίτες επιτέθηκαν λεκτικά και σωματικά κατά συμμετεχόντων στο φεστιβάλ και μέλη της ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητας.

[content/uploads/2022/05/RVRN_report_2018gr.pdf](https://www.ilo.org/content/uploads/2022/05/RVRN_report_2018gr.pdf), σελ. 5

20. A/HRC/38/52 (2018), Report of the Special Rapporteur on contemporary forms of racism, racial discrimination, xenophobia and related intolerance, παρ. 39.

1. Επιθέσεις λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού

Από τα 36 περιστατικά κατά ΛΟΑΤΚΙ+, στα 15 περιστατικά στοχοποιήθηκαν τα θύματα λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού.

Θύματα: 8 περιστατικά κατά ανδρών, 6 κατά γυναίκας, καθώς και 1 κατά μη δυικού ατόμου.

Ηλικία θυμάτων: Σε 1 περιστατικό το θύμα ήταν ανήλικος, ενώ στα υπόλοιπα περιστατικά η ηλικιακή κλίμακα των θυμάτων εκτείνεται από τα 18 έτη έως τα 28 έτη. Οι επιθέσεις περιλαμβάνουν τόσο λεκτική βία (σε 6 περιστατικά καταγράφηκαν απειλές ή/και εξύβριση) όσο και σωματική βία. Συγκεκριμένα, σε 8 περιστατικά καταγράφονται σωματικές βλάβες ή/και προσβολή της γενετήσιας αξιοπρέπειας-ασέλγεια έως και ο βιασμός ενός από τα θύματα. Σε κάποιες περιπτώσεις η σωματική βία λαμβάνει χώρα σε συνδυασμό με λεκτική βία.

Σε 2 περιπτώσεις τα θύματα δήλωσαν ότι έχουν υποστεί βία με ρατσιστικό κίνητρο ξανά στο παρελθόν. Τα συγκεκριμένα περιστατικά αναδεικνύουν την επαναλαμβανόμενη θυματοποίηση και τη συναφή ανάγκη για παροχή ιδιαίτερης υποστήριξης σε άτομα που έχουν πέσει θύματα ρατσιστικής βίας περισσότερες από μία φορές. Το ένα από τα δύο περιστατικά, αφορά σε γυναίκα από το Αφγανιστάν που αρχικά απειλήθηκε και στη συνέχεια βιάστηκε από ομοεθνείς της λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού. Το θύμα, όπως δήλωσε, μετά το πρώτο περιστατικό (απειλές), κρύφτηκε στο σπίτι της. Ωστόσο, όταν μερικές μέρες μετά βγήκε για ψώνια, της επιτέθηκαν δύο άντρες που φορούσαν κουκούλες (βιασμός). Όταν το θύμα ρωτήθηκε, μετά το δεύτερο περιστατικό, αν επιθυμούσε να προβεί σε καταγγελία, απάντησε αρνητικά, επικαλούμενη το φόβο να το μάθει το οικογενειακό περιβάλλον της, τα παιδιά της. Το συγκεκριμένο περιστατικό αναδεικνύει την επιτακτική ανάγκη άμεσης λήψης μέτρων προκειμένου στοχοποιούμενες ομά-

δες να έχουν πρόσβαση τόσο στην έγκαιρη ενημέρωση σχετικά με το πλαίσιο προστασίας και υποστήριξης σε περίπτωση περιστατικού βίας όσο και σε ένα αποτελεσματικό εθνικό σύστημα υποστήριξης θυμάτων εγκλημάτων (και δη στις περιπτώσεις δια-τομεακής στοχοποίησης) προκειμένου να αποφευχθεί η επαναθυματοποίησή τους²¹. Όπως επισημαίνεται στην Στρατηγική για την Υποστήριξη των Θυμάτων της Ε.Ε., όλα τα θύματα εγκλημάτων είναι ευάλωτα, αλλά λόγω των χαρακτηριστικών τους, τη φύση του εγκλήματος που έχουν υποστεί ή τις ατομικές περιστάσεις, ορισμένα θύματα είναι περισσότερο ευάλωτα από άλλα. Ιδιαίτερη δε προσοχή πρέπει να δοθεί στα θύματα με ειδικές ανάγκες προστασίας από κινδύνους δευτερογενούς, επαναλαμβανόμενης θυματοποίησης, εκφοβισμού και αντιποίνων²². Στην περίπτωση δε της διατομεακής στοχοποίησης κρίνεται αναγκαίο η συγκεκριμένη παράμετρος να λαμβάνεται υπόψη όχι μόνο κατά τη συλλογή στοιχείων αναφορικά με τα χαρακτηριστικά της εγκληματικής πράξης, αλλά και κατά την αξιολόγηση και κάλυψη των αναγκών των θυμάτων.

Δράστες: Σε 14 περιστατικά οι δράστες ήταν άνδρες, εκ των οποίων 1 ανήλικος, ενώ σε 1 περιστατικό οι δράστες ήταν άνδρες και γυναίκες. Επίσης, οι ηλικίες των δραστών εμφανίζουν μικρή διασπορά, αναδεικνύοντας το νεαρό της ηλικίας όλων των δραστών. Συγκεκριμένα, οι ηλικίες κυμαίνονται από τα 16 έως τα 28 έτη. Σχετικά με την ιδιότητα των δραστών, στην πλειονότητά τους είναι πολίτες, ωστόσο εντοπίζεται 1 περιστατικό με θύτες ένστολους.

Συγκεκριμένα, αναγνωρισμένος πρόσφυγας σε νησί του Αιγαίου ενώ προσπαθεί να μπει στο Κέντρο Υποδοχής και Ταυτοποίησης, του ασκείται βία από ένστολους. Το θύμα προσπαθεί να μπει στη δομή, κι επειδή είναι αναγνωρισμένος δεν του επιτρέπεται η είσοδος. Κατά την εξέλιξη του περιστατικού, το θύμα αναφέρει ότι οι αστυνομικοί τον έριξαν από το ποδήλατο, του ζήτησαν να μπει σε ένα κοντέινερ και όταν είδαν ότι έφερε έγγραφα για τη συμμετοχή του σε ομάδες ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων άρχισαν να τον κοροϊδεύουν και να γελάνε μαζί του, με αφορμή μάλιστα ιατρικά έγγραφα που έφερε μαζί του το θύμα. Σύμφωνα με το ίδιο το θύμα ρατσιστικής βίας, δέχθηκε επίθεση τόσο λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού όσο και εξαιτίας του προσφυγικού του καθεστώτος. Το συγκεκριμένο περιστατικό αναδεικνύει τη δυναμική που ενδέχεται να έχει η ρατσιστική βία στο πλαίσιο της πολλαπλής στοχοποίησης για διαφορετικά προστατευόμενα χαρακτηριστικά που φέρει το θύμα («αλλοδαπότητα»/σεξουαλικός προσανατολισμός) αλλά και της θυματοποίησης από εκπροσώπους των Αρχών που καθήκον τους είναι να προστατεύουν τα θύματα.

Αναφορικά με τις συνθήκες της πανδημίας, χαρακτηριστικό ποιοτικό στοιχείο που εντοπίζεται στα σχετικά περιστατικά είναι ότι, όπως και το 2020, η διασπορά των περιστατικών παρατη-

21. Για περισσότερες πληροφορίες, βλ. Κεφάλαιο IV (B1) Αντιμετώπιση της ρατσιστικής βίας από την Πολιτεία, σελ. 37-46.

22. Στρατηγική της Ε.Ε. για τα δικαιώματα των θυμάτων (2020-2025), 24 Ιουνίου 2020, σελίδα 9, διαθέσιμο σε: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0258&from=EL>

ρείται σε πολύ συγκεκριμένα πεδία του δημόσιου χώρου (π.χ. πλατείες, δρόμο) σε σχέση με τα προηγούμενα χρόνια που η αντίστοιχη διασπορά εντοπιζόταν σε πολλά και διαφορετικά πεδία του δημόσιου χώρου. Επιπλέον στοιχείο των νέων συνθηκών είναι ότι για μία ακόμη φορά το Δίκτυο συνεχίζει να καταγράφει περιστατικά που λαμβάνουν χώρα εντός του χώρου διαμονής των θυμάτων, ουσιαστικά περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας με ρατσιστικό κίνητρο.

2. Επιθέσεις λόγω ταυτότητας φύλου

Κατά το 2021, καταγράφηκαν 13 περιστατικά λόγω ταυτότητας φύλου.

Θύματα: 9 περιστατικά κατά γυναικών ηλικίας 30-58 ετών και 4 περιστατικά κατά ανδρών 17-31 ετών. Στην περίπτωση του ανήλικου θύματος, πρόκειται για περιστατικό ενδοοικογενειακής λεκτικής βίας από τους γονείς του θύματος λόγω ταυτότητας φύλου.

Κατά το 2021, καταγράφηκαν 2 περιστατικά λεκτικής βίας, 2 περιστατικά σωματικής βίας, σε συνδυασμό με εξύβριση ή/και απειλές, 1 περιστατικό διατάραξης οικιακής ειρήνης καθώς και 8 περιστατικά λεκτικής βίας ή/και άλλου τύπου παρενοχλήσεις. Τα δύο εκ των περιστατικών έχουν ως θύτες δημόσιους υπαλλήλους, ενώ πέντε εξ αυτών συνδέονται με τα μέτρα ελέγχου στο πλαίσιο της αντιμετώπισης της πανδημίας.

Δράστες: Σε 12 περιστατικά οι δράστες ήταν άνδρες, ενώ σε 1 περιστατικό ήταν γυναίκα. Η ηλικιακή κλίμακα των δραστών κυμαίνεται από τα 18 έτη έως τα 55 έτη.

Όπως έχει τονιστεί και στις προηγούμενες εκθέσεις, τα θύματα βίας λόγω ταυτότητας φύλου συχνά υφίστανται πολλαπλές επιθέσεις εντός της οικίας τους, ενώ στοχοποιούνται από άτομα του οικογενειακού τους περιβάλλοντος, του εργασιακού τους χώρου, ή και από εντελώς άγνωστα άτομα. Κατά το 2021 καταγράφηκε μία τάση συμπεριφορών, οι οποίες ενέχουν προβληματική και έντονα παρενοχλητική μεταχείριση τρανς ατόμων από οικογένεια, δημόσιους λειτουργούς, αλλά και πολίτες, με στόχο την αμφισβήτηση του αυτοπροσδιορισμού του ατόμου. Εκτός από συμπεριφορές με τις οποίες παρενοχλούνται τρανς άτομα κατά την επαφή τους με δημόσιους λειτουργούς, κάτι που θα αναλυθεί στις οικείες ενότητες²³, το Δίκτυο θέλει να σταθεί στα περιστατικά λεκτικής βίας που δέχονται κατ' επανάληψη τα τρανς άτομα κατά τη φυλομετάβασή τους. Από τις καταγραφές αυτές, γίνεται αντιληπτό ότι τα τρανς άτομα υφίστανται λεκτική βία η οποία εντατικοποιείται όσο προχωρά η φυλομετάβαση και γίνεται πιο ορατή. Χαρακτηριστικά είναι τα περιστατικά που κατέγραψε το Δίκτυο σχετικά με τέτοιου τύπου κακοποιητικές συμπεριφορές, συγκεκριμένα από υπαλλήλους τράπεζας, αλλά και από υπαλλήλους σε καταστήματα, κατά τον έλεγχο των ταυτοποιητικών εγγράφων για την πρόσβαση στα καταστήματα, στο πλαίσιο του περιορισμού της πανδημίας.

23. Για περισσότερες πληροφορίες, βλ. Κεφάλαιο III (Δ1) Περιστατικά με την εμπλοκή ένστολων και δημόσιων λειτουργών σελ. 34-36.

Τον Νοέμβριο του 2021, τρανς γυναίκα 37 ετών, δέχτηκε λεκτική βία και χλευασμό, λόγω της ταυτότητας φύλου της από υπάλληλο ασφαλείας σε πολυκατάστημα ρούχων στην Πάτρα. Όταν ο τελευταίος είδε τα έγγραφά της (πιστοποιητικό εμβολιασμού, ταυτότητα) της ζήτησε εξηγήσεις σχετικά με την αναντιστοιχία που υπήρχε ανάμεσα στα έγγραφα και στην εξωτερική της εμφάνιση. Η τρανς γυναίκα του εξήγησε ότι είναι τρανς πρόσωπο και ότι ακόμη δεν έχει αλλάξει τα στοιχεία της. Ο υπάλληλος ασφαλείας ενώ γέλασε ειρωνικά της επέτρεψε την είσοδο στο κατάστημα. Μετά από λίγη ώρα είδε τον υπάλληλο ασφαλείας να μιλάει με έναν άλλο συνάδελφό του, να την δείχνει και να γελάει. Η τρανς γυναίκα στην αρχή δεν έδωσε σημασία και συνέχισε να κάνει τις αγορές της, ενώ μετά από λίγο είδε τον υπάλληλο ασφαλείας να πηγαίνει σε κάθε υπάλληλο του καταστήματος να μιλάει για αυτή και τα προσωπικά της δεδομένα και να γελάει. Όταν το θύμα ζήτησε εξηγήσεις για τη συμπεριφορά του, ο υπάλληλος ασφαλείας της απάντησε:

*«γιατί ρε ντρέπεσαι που είσαι τρ*β*λ*; κρυφό το έχεις;»*

Το θύμα έφυγε αμέσως από το κατάστημα σε πολύ κακή ψυχολογική κατάσταση.

Τα παραπάνω περιστατικά αναδεικνύουν την ανάγκη λήψης μέτρων για την αντιμετώπιση των εκφάνσεων του ρατσισμού που βιώνουν τα τρανς άτομα και δη της ρατσιστικής βίας, σε συνδυασμό με την καταπολέμηση του αντίκτυπου της πανδημίας στην απόλαυση των δικαιωμάτων τους. Οι αρμόδιες Αρχές θα πρέπει να εργάζονται με τρόπο συστηματικό και έγκαιρο, στην ενσωμάτωση των ιδιαίτερων αναγκών και προκλήσεων με τις οποίες έρχονται αντιμέτωπα τα τρανς άτομα, στις πολιτικές τόσο σχεδιασμού, όσο και υλοποίησης και αξιολόγησης των μέτρων για το περιορισμό της διασποράς του κορωνοϊού.

Παράλληλα, το Δίκτυο διαπιστώνει ότι σε σημαντικό αριθμό περιστατικών επιθέσεων λόγω ταυτότητας φύλου τα θύματα βιώνουν ρατσιστική βία στο χώρο εργασίας τους. Χαρακτηριστικές είναι οι περιπτώσεις τρανς γυναικών, εργατριών του σεξ, οι οποίες δέχονται κατ' εξακολούθηση ακραία λεκτική και σωματική βία, κατά την εργασία τους, συνήθως από άγνωστους δράστες. Ωστόσο, εντός του έτους 2021, καθώς οι νέες συνθήκες της πανδημίας COVID-19 έχουν συμβάλει στην περαιτέρω περιθωριοποίησή τους αλλά και την εντατικοποίηση των διακρίσεων που βιώνουν στην πρόσβαση σε υποστηρικτικές υπηρεσίες, η τρανσφοβική βία που βιώνουν δύναται να οδηγήσει σε επιδείνωση της ανασφάλειας, ακόμα και αύξηση του κινδύνου για τη ζωή τους.

Τα παραπάνω περιστατικά αναδεικνύουν την ανάγκη ενισχυμένης προστασίας ομάδων που βιώνουν ακραίες μορφές περιθωριοποίησης. Σε αυτή την κατηγορία δύναται να ενταχθούν και τα θύματα που στοχοποιούνται σε δύο επίπεδα, δηλαδή τόσο λόγω της ταυτότητας φύλου ή σεξουαλικού προσανατολισμού όσο και λόγω εθνικής καταγωγής, θρησκείας ή χρώματος. Επίσης, σε κάποια περιστατικά οι θύτες είναι άτομα που μοιράζονται κοινή εθνική, θρησκευτική ή πολιτισμική ταυτότητα με τα θύματα και βρίσκονται στο ευρύτερο περιβάλλον τους. Δεδομέ-

νης της πολλαπλής ευαλωτότητας των θυμάτων και του κινδύνου για ακραία περιθωριοποίησή τους, το Δίκτυο διαπιστώνει την αναγκαιότητα ενός προσβάσιμου, συντονισμένου και λειτουργικού συστήματος υπηρεσιών υποστήριξης θυμάτων ρατσιστικής βίας με στόχο τη διασφάλιση για τα θύματα καθεστώτος ασφάλειας και προστασίας.

Δ. Περιστατικά με την εμπλοκή ένστολων και δημόσιων λειτουργιών

Το Δίκτυο αναλύει σε ξεχωριστή ενότητα τα περιστατικά με την εμπλοκή ένστολων και δημόσιων λειτουργιών αναγνωρίζοντας την ιδιαίτερη αλαξία που έχουν τα περιστατικά αυτά.

1. Αστυνομική βία

Το Δίκτυο καταγράφει τα περιστατικά στα οποία η αστυνομική βία συνδέεται με τη ρατσιστική βία, όπου δηλαδή υπάρχουν συγκεκριμένα ποιοτικά χαρακτηριστικά που καταδεικνύουν ρατσιστικά κίνητρα κατά τη διάρκεια βίαιων περιστατικών από ένστολους. Συγκεκριμένα, κατά το έτος 2021 καταγράφηκαν 20 περιστατικά στα οποία εμπλέκονται ένστολοι. Ο αντίστοιχος αριθμός καταγραφών το 2020 ήταν 25 περιστατικά, το 2019 έφθανε τα 17 περιστατικά και το 2018 τα 22 περιστατικά. Το Δίκτυο παρατηρεί ότι από το 2017 και για μία ακόμη χρονιά τα συγκεκριμένα περιστατικά παρουσιάζουν ποσοστιαία αυξητική τάση σε σχέση με τα υπόλοιπα περιστατικά που καταγράφονται εντός του έτους. Αξίζει να σημειωθεί ότι αυξητική τάση των συγκεκριμένων περιστατικών συναντάται και στις καταγραφές των ετών 2012 έως 2014, όπου τα περιστατικά με εμπλοκή ένστολων έφταναν έως και το 26% του συνόλου των καταγραφών, ενώ είχε παρατηρηθεί μείωση στις σχετικές καταγραφές κατά την περίοδο 2015-2016 και το 2017 (έως 9.8%).

Από τα 20 περιστατικά, τα 10 έλαβαν χώρα στη Λέσβο, τα 4 στην Αττική, τα 2 στη Θεσσαλονίκη και από 1 στη Σάμο, τη Ρόδο, την Κω και την ευρύτερη περιοχή της Β. Ελλάδας. Αξίζει να σημειωθεί το γεγονός ότι η πλειονότητα των περιστατικών διαπιστώνονται στη Λέσβο, περισσότερα δηλαδή από ό,τι έλαβαν χώρα ακόμη και στην Αθήνα.

Με βάση τις καταγραφές του 2021, τα θύματα των επιθέσεων αυτών ήταν κυρίως αιτούντες άσυλο, πρόσφυγες και μετανάστες λόγω εθνικής καταγωγής, θρησκείας και χρώματος (17 περιστατικά), στη μία δε περίπτωση το θύμα στοχοποιείται τόσο λόγω εθνικής καταγωγής όσο και σεξουαλικού προσανατολισμού. Δύο περιστατικά συνδέονται με μέτρα ελέγχου στο πλαίσιο της διαχείρισης της πανδημίας. Παρατηρώντας τόσο τα αντίστοιχα στοιχεία του 2020²⁴, όσο και τις καταγραφές του Δικτύου για το 2021, διαπιστώνεται η παγίωση ενός πλαισίου για την ανάπτυξη και ενίσχυση ξενοφοβικών συμπεριφορών, διακρίσεων αλλά και περιστατικών βίας με ρατσιστικό κίνητρο από εκπροσώπους των ελληνικών Αρχών. Συγκεκριμένα, το Δίκτυο κατέγραψε περιστατικά στο πλαίσιο ελέγχων από την αστυνομία, στα οποία διαπιστώνονται από παρενοχλητικές συμπεριφορές έως και έκφραση βίας με ρατσιστικό κίνητρο.

Επίσης, ένα περιστατικό αφορά σε άτυπη αναγκαστική επιστροφή προσφύγων, αιτούντων άσυλο και μεταναστών. Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, σε ένα ακόμη περιστατικό στοχοποιήθηκαν Ρομά Έλληνες πολίτες οι οποίοι υπέστησαν βία λόγω εθνοτικής καταγωγής, το οποίο κατέληξε στην ανθρωποκτονία ενός από τα θύματα. Το Δίκτυο επισημαίνει την ανάγκη διερεύνησης του περιστατικού υπό το πρίσμα της πιθανής ύπαρξης ρατσιστικού κινήτρου. Όπως πάγια τονίζει, με δεδομένη την ύπαρξη δεικτών προκατάληψης στο εν λόγω περιστατικό (υπέρμετρη χρήση βίας, οι θύτες φαίνεται να γνώριζαν τη διαφορετική εθνοτική καταγωγή των θυμάτων-ενδεχόμενο racial/ethnic profiling κ.α.) το ρατσιστικό κίνητρο έχει σημασία να διερευνάται από τα πρώτα στάδια της διαδικασίας, προκειμένου να διασφαλιστεί η διεξοδική και ολοκληρωμένη εξέτασή του.

Όπως τονίζει η Επιτροπή του ΟΗΕ για την Εξάλειψη των Φυλετικών Διακρίσεων (CERD) στην πρόσφατη Γενική της Σύσταση αριθ. 36, με θέμα την πρόληψη και αντιμετώπιση του φυλετικού προφίλ (racial profiling), ο εντοπισμός ή η επιλογή ατόμου, στο πλαίσιο της αστυνόμευσης, με βάση το φυλετικό προφίλ (racial profiling) προσδιορίζεται ως η διαδικασία κατά την οποία, προκειμένου τα άτομα να υποβληθούν σε ελέγχους ταυτότητας και λεπτομερείς έρευνες ή για να αποφασιστεί ότι ένα άτομο ενεπλάκη σε εγκληματική δραστηριότητα, η επιβολή του νόμου βασίζεται σε γενικεύσεις λόγω φυλής, χρώματος, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, αντί αντικειμενικών αποδείξεων ή ατομικής συμπεριφοράς. Επισημαίνεται επίσης ότι είτε προκύπτει από τη στάση και τις πρακτικές των μεμονωμένων αξιωματικών είτε αποτελεί μία ευρύτερη κουλτού-

24. Ετήσια Έκθεση 2020, Οργανωμένες επιθέσεις κατά προσφύγων, μεταναστών και υποστηρικτών, Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας. Διαθέσιμο σε: https://www.unhcr.org/gr/wp-content/uploads/sites/10/2021/05/GR_ETHSIA_EKTHESH.pdf, σελ. 28-37.

ρα των σωμάτων ασφαλείας, το φυλετικό προφίλ είναι μία μακροχρόνια πρακτική σε πολλές υπηρεσίες. Η παραπάνω πραγματικότητα, σύμφωνα με την Επιτροπή του ΟΗΕ συνδέεται με στερεότυπα και προκαταλήψεις, οι οποίες μπορεί να είναι συνειδητές ή ασυνείδητες, ατομικές ή θεσμικές και δομικές. Τα στερεότυπα, όταν εφαρμόζονται για να υπονομευθεί η απόλαυση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αποτελούν βάση για την παραβίαση του διεθνούς δικαίου των δικαιωμάτων του ανθρώπου²⁵.

2. Περιστατικά με την εμπλοκή δημόσιων λειτουργιών

Σε 7 περιστατικά οι δράστες ήταν δημόσιοι λειτουργοί. Η κατανομή των περιστατικών ανά λόγο στοχοποίησης καταδεικνύει ότι για μία ακόμη χρονιά τόσο οι στοχοποιούμενες ομάδες λόγω εθνικής καταγωγής (3 αιτούντες άσυλο) όσο και Έλληνες πολίτες (2 περιστατικά λόγω εθνοτικής καταγωγής και 2 περιστατικά λόγω ταυτότητας φύλου) αντιμετωπίζουν προβλήματα στην επαφή τους με το δημόσιο τομέα. Τα περιστατικά που κατέγραψε το Δίκτυο μαρτυρούν την έλλειψη ανεκτικότητας έναντι της διαφορετικότητας και την καλλιέργεια κλίματος παρενόχλησης τόσο για τους αιτούντες άσυλο και τους πρόσφυγες, όσο και για Έλληνες πολίτες (Ρομά, ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα).

Η παρενόχληση οδηγεί σε πολλές περιπτώσεις σε άρνηση εξυπηρέτησης και άρα πρόσβαση σε δημόσια αγαθά και υπηρεσίες. Αν και τα συγκεκριμένα περιστατικά αποτελούν ισχυρές ενδείξεις για μεταχείριση που ενέχει διάκριση κατά ατόμων στη βάση της εθνικής καταγωγής, θρησκείας, εθνοτικής προέλευσης, ταυτότητας φύλου, υπενθυμίζεται ότι όταν δημόσιος υπάλληλος με πρόθεση παραβαίνει τα καθήκοντα της υπηρεσίας του με σκοπό μεταξύ άλλων, να βλάψει το κράτος ή κάποιον άλλο, η εν λόγω πράξη ενδέχεται να θεωρηθεί παράβαση καθήκοντος (Άρθρο 259 ΠΚ).

25. UN Committee on the Elimination of Racial Discrimination (CERD), General recommendation No. 36: Preventing and Combating Racial Profiling by Law Enforcement Officials, σελ. 4-5, 24 Νοεμβρίου 2020. Διαθέσιμο σε: CERD_C_GC_36_9291_E.pdf (ohchr.org).

III. Καταγγελίες και αντίδραση των Αρχών

Το Δίκτυο παρακολουθεί με προσοχή την εφαρμογή της νομοθεσίας για την καταπολέμηση των ρατσιστικών εγκλημάτων και την πρακτική όλων των εμπλεκόμενων μερών. Στόχος του Δικτύου είναι η κατανόηση και η επισήμανση των νομοθετικών και πρακτικών εμποδίων ως προς την πρόσβαση των θυμάτων στις Αρχές. Στην ενότητα αυτή παρουσιάζονται ορισμένα στοιχεία του Δικτύου ως προς τις καταγγελίες (Α), καθώς και επισημάνσεις ως προς την αντιμετώπιση του ρατσιστικού εγκλήματος από τις αστυνομικές και δικαστικές Αρχές, συμπεριλαμβανομένων των δράσεων του Υπουργείου Δικαιοσύνης (Β).

A. Ανάλυση στοιχείων του Δικτύου

Από τα 72 καταγεγραμμένα περιστατικά, 1 έχει καταγγεληθεί στην αστυνομία κατά την καταγραφή του από μέλος του Δικτύου, ενώ για 1 περιστατικό έχει γίνει αναφορά στον Συνήγορο του Πολίτη. Σε 5 περιστατικά έχει κινηθεί η ποινική διαδικασία. Επίσης, σε 8 περιστατικά το θύμα δήλωσε κατά την καταγραφή ότι δεν είχε καταγγείλει ακόμα το περιστατικό αλλά ότι θα ήθελε να προβεί σε καταγγελία. Σε 46 περιστατικά, το θύμα δήλωσε ότι δεν ήθελε να προβεί σε περαιτέρω ενέργειες λόγω φόβου, έλλειψης εμπιστοσύνης στις Αρχές ή λόγω της γραφειοκρατίας.

Το Δίκτυο έχει επισημάνει σε προηγούμενες εκθέσεις του την ανάγκη ενημέρωσης και εκπαίδευσης των αστυνομικών σχετικά με την υποχρέωση συνδρομής των θυμάτων, παρέμβασης για τη διάσωσή τους και μέριμνας για την ενημέρωσή τους και παραπομπή τους στις κατάλληλες υπηρεσίες.

B. Αντιμετώπιση της ρατσιστικής βίας από την Πολιτεία

Το Δίκτυο επιδιώκει πάντα την καλύτερη δυνατή συνεργασία με τις αρμόδιες Αρχές για την αντιμετώπιση της ρατσιστικής βίας και την υποστήριξη των θυμάτων αυτής. Άλλωστε, η συνεργασία μεταξύ της κοινωνίας των πολιτών και των αρμόδιων Αρχών έχει θεωρηθεί επιτυχής για το σύστημα καταπολέμησης του ρατσιστικού εγκλήματος.

1. Καταγραφή και αντιμετώπιση από τις Αρχές

Σύμφωνα με στατιστικά στοιχεία περιστατικών ρατσιστικής βίας που κοινοποιήθηκαν στο Δίκτυο από την Ελληνική Αστυνομία, κατά το έτος 2021 καταγράφηκαν από τις αρμόδιες Υπηρεσίες συνολικά τα εξής:

ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ ΑΝΑ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΔΡΑΣΤΩΝ	
ΠΟΛΙΤΕΣ	68
ΠΟΛΙΤΕΣ ΚΑΙ ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΟΙ	1
ΠΟΛΙΤΕΣ ΚΑΙ ΑΓΝΩΣΤΟΙ ΔΡΑΣΤΕΣ	0
ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΟΙ	31
ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΕΣ ΟΜΑΔΕΣ	0
ΑΓΝΩΣΤΟΙ ΔΡΑΣΤΕΣ	35
ΑΓΝΩΣΤΟΙ ΔΡΑΣΤΕΣ ΚΑΙ ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΟΙ	0
ΣΥΝΟΛΟ ΚΑΤΑΓΕΓΡΑΜΕΝΩΝ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΩΝ	135
ΕΙΣΑΓΓΕΛΙΚΕΣ ΠΑΡΑΓΓΕΛΙΕΣ	22
ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΕΣ ΠΡΟΑΝΑΚΡΙΣΕΙΣ	113
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΩΝ	135
ΕΙΔΟΣ ΕΠΙΛΗΦΘΕΙΣΑΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ	
ΤΜΗΜΑΤΑ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΡΑΤΣΙΣΤΙΚΗΣ ΒΙΑΣ	44
ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΑ ΤΜΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΤΜΗΜΑΤΑ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ	57
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΔΙΩΞΗΣ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ	10
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ	6
ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΕΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΧΩΡΑΣ	8
ΥΠΟΔΙΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΧΩΡΑΣ	10
ΠΙΘΑΝΟΛΟΓΟΥΜΕΝΟ ΡΑΤΣΙΣΤΙΚΟ ΚΙΝΗΤΡΟ	
ΕΘΝΙΚΗ Η ΕΘΝΟΤΙΚΗ ΚΑΤΑΓΩΓΗ	83
ΓΕΝΕΑΛΟΓΙΚΕΣ ΚΑΤΑΒΟΛΕΣ	7
ΧΡΩΜΑ	7
ΦΥΛΗ	7
ΘΡΗΣΚΕΙΑ	18
ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΟΣ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ	20
ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΦΥΛΟΥ	3
ΑΝΑΠΗΡΙΕΣ	4
ΑΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΤΟ/ΑΛΛΟ	0
ΘΥΜΑΤΑ ΑΝΑ ΦΥΛΟ	
ΑΝΔΡΕΣ	76
ΓΥΝΑΙΚΕΣ	24

ΚΑΤΑΓΓΕΛΙΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ	ΔΙΕΡΕΥΝΗΘΕΝΤΑ
11414	218	46

ΑΔΙΚΗΜΑ	
ΕΞΥΒΡΙΣΗ	58
ΑΠΕΙΛΗ	24
ΔΥΣΦΗΜΙΣΗ	3
ΣΥΚΟΦΑΝΤΙΚΗ ΔΥΣΦΗΜΙΣΗ	7
ΣΩΜΑΤΙΚΕΣ ΒΛΑΒΕΣ	33
ΕΚΘΕΣΗ	1
ΒΑΣΑΝΙΣΤΗΡΙΑ	2
ΨΕΥΔΗΣ ΚΑΤΑΜΗΝΥΣΗ	1
Ν. ΠΕΡΙ ΕΝΔ/ΚΗΣ ΒΙΑΣ	3
Ν. ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΠΡΟΣΩΠ. ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ	1
Ν. ΠΕΡΙ ΟΠΛΩΝ	4
Ν. ΠΕΡΙ ΙΣΗΣ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗΣ	1
ΠΑΡΑΝΟΜΗ ΒΙΑ	1
ΚΑΤΑΧΡΗΣΗ ΑΝΗΛΙΚΩΝ	1
ΚΛΟΠΗ	1
ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΚΑΙ ΚΑΤΟΧΗ ΕΚΡΗΚΤΙΚΩΝ ΥΛΩΝ	1
ΕΚΡΗΞΗ	1
ΕΜΠΡΗΣΜΟΣ	1
ΠΡΟΣΒΟΛΗ ΓΕΝΕΤΗΣΙΑΣ ΑΞΙΟΠΡΕΠΕΙΑΣ	2
ΛΗΣΤΕΙΑ	4
ΠΑΡΑΒΑΣΗ ΚΑΘΗΚΟΝΤΟΣ	7
ΚΑΤΑΧΡΗΣΗ ΕΞΟΥΣΙΑΣ	2
ΔΙΑΤΑΡΑΞΗ ΟΙΚΙΑΚΗΣ ΕΙΡΗΝΗΣ	1
ΦΘΟΡΑ ΞΕΝΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ	10
ΡΗΤΟΡΙΚΗ ΜΙΣΟΥΣ	25
ΣΥΝΟΛΟ	195

ΘΥΜΑΤΑ ΑΝΑ ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ	
ΗΜΕΔΑΠΟΙ	45
ΑΛΒΑΝΙΑ	20
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	2
ΙΡΑΝ	5
ΜΑΡΟΚΟ	3
ΣΕΡΒΙΑ	1
ΣΟΜΑΛΙΑ	2
ΠΑΚΙΣΤΑΝ	19
ΑΦΓΑΝΙΣΤΑΝ	7
ΜΠΑΝΓΚΛΑΝΤΕΣ	3
ΑΙΓΥΠΤΟΣ	3
ΡΟΥΜΑΝΙΑ	1
ΑΛΓΕΡΙΑ	2
ΟΥΚΡΑΝΙΑ	1
ΚΑΜΕΡΟΥΝ	1
ΣΥΡΙΑ	1
ΙΡΑΚ	1
ΛΙΒΥΗ	1
Ν. ΓΟΥΙΝΕΑ	1
ΡΩΣΙΑ	1
ΚΟΛΟΜΒΙΑ	1
ΣΙΕΡΑ ΛΕΟΝΕ	1
ΓΑΛΛΙΑ	2
ΝΙΓΗΡΙΑ	1
ΙΣΠΑΝΙΑ	1
ΚΟΝΓΚΟ	1
ΠΟΛΩΝΙΑ	1
ΚΙΡΓΙΖΙΑ	1

Το Δίκτυο παραθέτει τα ως άνω στοιχεία προς διευκόλυνση της κατανόησης του ρατσιστικού εγκλήματος στην Ελλάδα μέσω της συγκριτικής ανάλυσης των στοιχείων της ΕΛ.ΑΣ. και των στοιχείων της κοινωνίας των πολιτών. Ωστόσο, γίνεται αντιληπτό ότι η διαδικασία αυτή θα διευκολυνθεί σημαντικά, αν η Πολιτεία δημοσιοποιήσει επιπλέον την ποιοτική ανάλυση των ως άνω στοιχείων, προκειμένου να διευκρινιστούν οι τάσεις και να αντιστοιχηθεί το είδος του εγκλήματος με τις στοχοποιούμενες ομάδες.

2. Εθνικό Συμβούλιο κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας (ΕΣΡΜ) - Εθνικό Σχέδιο Δράσης κατά του Ρατσισμού

Κατά το 2021, το Δίκτυο συμμετείχε στις εργασίες του Εθνικού Συμβουλίου κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας (ΕΣΡΜ) με δύο εκπροσώπους (και τους αναπληρωτές του). Το Δίκτυο εκφράζει την ικανοποίησή του για τις δράσεις προς την κατεύθυνση της αντιμετώπισης της ρατσιστικής βίας που περιλαμβάνονται στο Εθνικό Σχέδιο Δράσης κατά του Ρατσισμού, το οποίο τέθηκε σε διαβούλευση εντός του Εθνικού Συμβουλίου κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας. Δράσεις που έλαβαν χώρα εντός του 2021, είτε ανήκαν στο Σχέδιο Δράσης κατά του Ρατσισμού, είτε πραγματοποιήθηκαν στο πλαίσιο άλλων σχετικών πρωτοβουλιών, όπως ενδεικτικά οι εκπαιδεύσεις σε αρμόδιες Αρχές για την αναγνώριση του ρατσιστικού εγκλήματος, την ευαισθητοποίηση και ενημέρωση των εμπλεκόμενων φορέων ως προς το πλαίσιο προστασίας των στοχοποιούμενων ομάδων, κινούνται στη σωστή κατεύθυνση. Ωστόσο, το Δίκτυο επισημαίνει την ανάγκη περαιτέρω δέσμευσης των Αρχών στη συστηματοποίηση ήδη υπάρχουσών δράσεων με στόχο την κατανόηση του θεσμικού πλαισίου για την αναγνώριση και την αντιμετώπιση του ρατσιστικού εγκλήματος από τις εμπλεκόμενες Αρχές (π.χ. συστηματική ενημέρωση και εκπαίδευση όλων των αστυνομικών σχετικά με την υποχρέωση συνδρομής των θυμάτων, παρέμβασης για τη διάσωσή τους, μέριμνας για την ενημέρωσή τους και παραπομπή τους στις κατάλληλες υπηρεσίες). Επιπλέον, το Δίκτυο τονίζει την ανάγκη επέκτασης της δέσμευσης των Αρχών σε πολιτικές που η αναγκαιότητα προώθησής τους καταδεικνύεται από τη σχετική ανάλυση των ποιοτικών και ποσοτικών τάσεων σχετικά με τη ρατσιστική βία και την υποαναφορικότητα αυτής (π.χ. πρόβλεψη ειδικής διαδικασίας στο πλαίσιο του πειθαρχικού ελέγχου εντός της ΕΛΑΣ για την ταχύτερη εξέταση αυθαιρεσιών με ρατσιστικό κίνητρο).

Χαρακτηριστικό περιστατικό σε αυτή την κατεύθυνση που κατέγραψε το Δίκτυο εντός 2021 αφορά σε δύο διαδοχικές επιθέσεις κατά αιτούντα άσυλο, από τους ίδιους ένστολους. Το θύμα, όταν ρωτήθηκε κατά την καταγραφή, δήλωσε πως δεν επιθυμεί να προβεί σε περαιτέρω ενέργειες λόγω του ότι φοβάται ότι θα τον εντοπίσουν ξανά και θα του κάνουν κακό. Το εν λόγω περιστατικό, σε συνδυασμό με το σημαντικό αριθμό περιστατικών με θύτες ένστολους που καταγράφονται τα τελευταία χρόνια από το Δίκτυο, καταδεικνύει ότι η αντιμετώπιση της υποαναφορικότητας του ρατσιστικού εγκλήματος περνά μέσα από την προώθηση ουσιαστικών παρεμβάσεων για την αντιμετώπιση της αστυνομικής βίας. Υπενθυμίζεται ότι για το τρέχον έτος αναφοράς το Δίκτυο κατέγραψε περιστατικό ανθρωποκτονίας με θύτες αστυνομικούς και θύμα Έλληνα Ρομά πολίτη²⁶.

Στο σημείο αυτό, το Δίκτυο θα ήθελε να υπενθυμίσει ότι, όπως έχει υπογραμμίσει και η Επιτροπή του ΟΗΕ για την Εξάλειψη των Φυλετικών Διακρίσεων, τα άτομα που αντιλαμβάνονται ότι

26. Για περισσότερες πληροφορίες, βλ. Κεφάλαιο III (B2) Επιθέσεις κατά Ελλήνων πολιτών λόγω εθνοτικής καταγωγής και ιερών χώρων λόγω θρησκείας, σελ. 26-29.

έχουν υποστεί διακρίσεις από τις Αρχές επιβολής του νόμου τείνουν να έχουν λιγότερη εμπιστοσύνη σε αυτές τις Αρχές και, ως εκ τούτου, είναι λιγότερο πρόθυμα να συνεργαστούν με την αστυνομία, περιορίζοντας έτσι ενδεχομένως την αποτελεσματικότητα της τελευταίας. Αυτή η αίσθηση αδικίας, ταπείνωσης και απώλειας εμπιστοσύνης στην αστυνομία και σε άλλες Αρχές μπορεί να οδηγήσει, μεταξύ άλλων, σε μειωμένη αναφορά των εγκλημάτων²⁷. Το Δίκτυο υπενθυμίζει περιστατικό που κατέγραψε, το οποίο έλαβε χώρα το Δεκέμβρη του 2020 στη Λέσβο και αφορούσε, με βάση τη μαρτυρία των θυμάτων, την απρόκλητη επίθεση ένστολων κατά αναγνωρισμένων προσφύγων από το Αφγανιστάν. Το περιστατικό έλαβε δημοσιότητα την περίοδο εκείνη, λόγω μεταξύ άλλων και της ύπαρξης οπτικοακουστικού υλικού της επίθεσης, ενώ με βάση τις πληροφορίες του Δικτύου η υπόθεση έχει παραπεμφθεί σε δίκη, στην οποία αναμένεται ότι θα διερευνηθεί και το ρατσιστικό κίνητρο. Το Δίκτυο επισημαίνει ότι πρόκειται από τις πρώτες υποθέσεις που αστυνομική βία διερευνάται υπό το πρίσμα του άρθρου 82Α του Ποινικού Κώδικα (ρατσιστικό κίνητρο) και αναμένει με ενδιαφέρον τις εξελίξεις.

Χαρακτηριστικό των προαναφερθέντων είναι το παρακάτω γράφημα που δείχνει ότι ένας πάγια καίριος αριθμός θυμάτων δεν προβαίνει σε καταγγελία από φόβο για δευτερογενή θυματοποίηση ή επαναθυματοποίηση, αλλά και λόγω απουσίας εμπιστοσύνης προς τις αρμόδιες Αρχές σχετικά με την παροχή επαρκούς προστασίας των θυμάτων από την επαναθυματοποίηση.

27. UN Committee on the Elimination of Racial Discrimination (CERD), General recommendation No. 36: Preventing and Combating Racial Profiling by Law Enforcement Officials, σελ. 6, 24 Νοεμβρίου 2020. Διαθέσιμο σε: CERD_C_GC_36_9291_E.pdf (ohchr.org)

Επιπλέον, το Δίκτυο ενημερώθηκε για τη συμπερίληψη της διερεύνησης του ρατσιστικού κινήτρου σε υποθέσεις που είχε καταγράψει παλαιότερα και αφορούν στις επιθέσεις στην Πλατεία Σαλφούς στη Μυτιλήνη το 2018²⁸ και σε επιθέσεις που έλαβαν χώρα στη Λέσβο εντός του 2020 και συγκεκριμένα κατά την περίοδο της όξυνσης της ρατσιστικής βίας και της βίας κατά υπερασπιστών ανθρωπίνων δικαιωμάτων στα νησιά του Αιγαίου και τον Έβρο²⁹. Επίσης, εντός του 2021, εκδικάστηκε υπόθεση που το Δίκτυο είχε καταγράψει, ενώ φορέας - μέλος του Δικτύου κλήθηκε να υποστηρίξει την εν λόγω υπόθεση. Συγκεκριμένα, τον Δεκέμβριο του 2018 το θύμα με καταγωγή από το Μπαγκλαντές δέχθηκε επίθεση από νεαρό άνδρα, όταν του έγινε επισήμανση από το θύμα ότι έχει σταθμεύσει το αυτοκίνητό του σε θέση για ΑμεΑ, σε χώρο στάθμευσης έξω από σούπερ-μάρκετ. Η καταδικαστική απόφαση (συνολική ποινή κάθειρξης 7 ετών και χρηματική ποινή) στέλνει ένα μήνυμα δικαίωσης για το θύμα, αλλά και μη ανοχής των Αρχών σε αντίστοιχα περιστατικά. Υπενθυμίζεται ότι ως αποτέλεσμα της επίθεσης, το θύμα είχε τραυματιστεί σοβαρά στο χέρι και χρειάστηκε να υποβληθεί σε περίπλοκες χειρουργικές επεμβάσεις και θεραπείες. Με αφορμή την εν λόγω υπόθεση, το Δίκτυο τονίζει τη σημασία συμπερίληψης του ενδεχόμενου ρατσιστικού κινήτρου και της αναζήτησης πιθανών δεικτών προκατάληψης από τα πρώτα στάδια της διαδικασίας διερεύνησης της υπόθεσης. Τέλος, το Δίκτυο παρακολούθησε με ιδιαίτερο ενδιαφέρον τη δίκη για την ανθρωποκτονία του Ζακ Κωστόπουλου, του ακτιβιστή της ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητας, που ολοκληρώθηκε εντός του έτους αναφοράς της παρούσας έκθεσης. Το συγκεκριμένο τραγικό περιστατικό αποτελεί χαρακτηριστική υπόθεση απρόκλητης στοχοποίησης που οδήγησε σε ανθρωποκτονία, σε ένα πλαίσιο βίας όπου οι δράστες νόμιζαν πως το θύμα φέρει συγκεκριμένες στερεότυπες ιδιότητες εξαιτίας των οποίων του επιτέθηκαν. Στο εν λόγω πλαίσιο, το Δίκτυο επισημαίνει τη σημασία της επιμονής και αποφασιστικότητας που επέδειξαν η οικογένεια του Ζακ Κωστόπουλου και οι συνήγοροι της, αλλά και η ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα, ώστε να μην επιτρέψουν η συγκεκριμένη υπόθεση να μείνει στην αφάνεια που επιφυλάσσει η ατιμωρησία. Συνέβαλαν δε καθοριστικά στη δημιουργία ενός ευρύτερου και ιδιαίτερα δυναμικού κινήματος υποστήριξης της υπόθεσης με στόχο την απόδοση δικαιοσύνης. Η συγκεκριμένη υπόθεση συμβάλλει καθοριστικά στην κατανόηση από πλευράς του κοινωνικού συνόλου ότι η στερεοτυπική αντίληψη για το «άλλο», το διαφορετικό και τελικά η άσκηση βίας εναντίον του, επειδή γίνεται αντιληπτό ως «άξιο αποστροφής», δεν μπορεί να μένει ατιμώρητη. Παράλληλα, αποτέλεσε και θα αποτελεί κομβικό σημείο αναφοράς αλλά και διεκδίκησης του θεμελιώδους δικαιώματος κάθε πολίτη, ανεξάρτητα από τα χαρακτηριστικά που φέρει ή τις συνθήκες που βιώνει, να έχει πρόσβαση ανά πάσα στιγμή και υπό οποιαδήποτε συνθήκη σε πλαίσιο προστασίας και ασφάλειας. Το Δίκτυο επισημαίνει ότι η απόλαυση των εν λόγω δικαι-

28. Ετήσια Έκθεση 2018, Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας. Διαθέσιμο σε: http://rvrn.org/wp-content/uploads/2022/05/RVRN_report_2018gr.pdf, σελ. 15.

29. Ετήσια Έκθεση 2020, Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας. Διαθέσιμο σε: https://www.unhcr.org/gr/wp-content/uploads/sites/10/2021/05/GR_ETHSIA_EKTHESH.pdf, σελ. 28 επ.

ωμάτων δεν είναι διαπραγματεύσιμη και δεν συμβιβάζεται. Αντίθετα, οι αρμόδιες Αρχές καλούνται να υποτάξουν τις πρακτικές τους στις απαρέγκλιτες εντολές του κράτους δικαίου για την προστασία και την ασφάλεια των πολιτών που βρίσκονται στην επικράτεια του. Υπενθυμίζεται ότι βασική αρμοδιότητα των οργάνων ασφαλείας είναι η διάσωση του πολίτη που βρίσκεται σε κίνδυνο και όχι η περαιτέρω θυματοποίησή του, η οποία ενδέχεται να συμβάλει καθοριστικά στην εντατικοποίηση της βίας εναντίον του, με τραγικά μη αναστρέψιμες συνέπειες σε κάποιες περιπτώσεις.

Αναφορικά με την πρόσβαση των θυμάτων ρατσιστικών εγκλημάτων στις υπηρεσίες, αλλά και σε καθεστώς προστασίας, έχει διαπιστωθεί ότι ενώ η Οδηγία σχετικά με την υποστήριξη θυμάτων εγκλημάτων έχει ενσωματωθεί στο ελληνικό δίκαιο από το 2017 (Ν. 4478/2017), πρωτοβουλία την οποία έχει χαιρετίσει το Δίκτυο³⁰, έως σήμερα γίνεται αντιληπτή η ελλιπής εφαρμογή του σχετικού πλαισίου. Το Δίκτυο, επίσης, επισημαίνει ότι αν και τα τελευταία χρόνια υπάρχει σχετική νομοθετική πρόβλεψη για την απόδοση άδειας διαμονής για ανθρωπιστικούς λόγους στα θύματα και τους μάρτυρες ρατσιστικού εγκλήματος, στην πράξη παρατηρούνται καθυστερήσεις στην απόδοση του εν λόγω καθεστώτος προστασίας με αποτέλεσμα τα θύματα και οι μάρτυρες να κινδυνεύουν με κράτηση. Κρίνεται αναγκαία, λοιπόν, η επίσπευση των διαδικασιών ταυτοποίησης αλλοδαπού χωρίς νομιμοποιητικά έγγραφα ως θύματος ρατσιστικής βίας ή ουσιώδους μάρτυρα, προκειμένου να συντηρηθεί κατά το ελάχιστο δυνατό ο περιορισμός της ελευθερίας του. Η Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Υποστήριξη των Θυμάτων διαπιστώνει ότι μετανάστες χωρίς νομιμοποιητικό καθεστώς που είναι θύματα εγκληματικότητας βρίσκονται συχνά σε ευάλωτη κατάσταση και ενδέχεται να αντιμετωπίζουν δυσκολία πρόσβασης στη δικαιοσύνη. Εάν καταγγείλουν δε κάποιο έγκλημα στην αστυνομία, ενδέχεται να μπουκωθούν σε διαδικασία επιστροφής στη χώρα καταγωγής τους. Υπενθυμίζει, δε, ότι σύμφωνα με την ευρωπαϊκή οδηγία για τα δικαιώματα των θυμάτων, τα εν λόγω δικαιώματα ισχύουν για όλα τα θύματα χωρίς διακρίσεις, ανεξάρτητα από το καθεστώς διαμονής τους³¹. Το Δίκτυο έχει επισημάνει, μεταξύ άλλων και με αφορμή τη δημοσίευση του πρόσφατου Εθνικού Σχεδίου Δράσης κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας από το Υπουργείο Δικαιοσύνης, ότι έχει ιδιαίτερη σημασία οι Αρχές να υιοθετήσουν πρωτοβουλίες για την αναβάθμιση των διαδικασιών προκειμένου τα θύματα και οι μάρτυρες ρατσιστικών εγκλημάτων να έχουν απρόσκοπτη πρόσβαση στην προστασία και την ασφάλεια. Με βάση τα παραπάνω ποιοτικά στοιχεία, επισημαίνεται η ανάγκη ενημέρωσης των φορέων που εμπλέκονται στην υποστήριξη των θυμάτων για την κατανόηση των υποχρεώσεών τους, ως προς τη διάσωση των θυμάτων, την προστασία τους και δη από την επαναθυματοποίησή τους, αλλά και την ενίσχυση της συνεργασίας τους, μέσα σε ένα πλαί-

30. Ετήσια Έκθεση 2017, Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας. Διαθέσιμο σε: http://rvrn.org/wp-content/uploads/2022/05/Report_2017gr.pdf, σελ. 24-25.

31. Στρατηγική της ΕΕ για τα δικαιώματα των θυμάτων (2020-2025), 24 Ιουνίου 2020, σελίδα 17-18, διαθέσιμο σε: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0258&from=EL>

σιο λειτουργικού συστήματος παραπομπής σε υπηρεσίες προστασίας και υποστήριξης.

Το Δίκτυο επισημαίνει την ιδιαίτερη αξία που έχουν οι παραπάνω διατάξεις και η απαρέγκλιτη εφαρμογή τους, με δεδομένο ότι εισαγάγουν στο σχετικό θεσμικό πλαίσιο τη θυματοκεντρική προσέγγιση, προτάσσοντας την υποστήριξη και προστασία του θύματος, ανεξάρτητα από την καταγγελία ή όχι του περιστατικού βίας. Ωστόσο, η εφαρμογή του συγκεκριμένου πλαισίου προϋποθέτει την ύπαρξη ενός αποτελεσματικού εθνικού συστήματος υποστήριξης θυμάτων εγκλημάτων ευρύτερα, αλλά και των θυμάτων με ιδιαίτερες ευαλωτότητες όπως στις περιπτώσεις ρατσιστικής ή έμφυλης βίας. Επιπλέον, οι πρόσφατες εξελίξεις αναφορικά με καταγγελίες έμφυλης βίας, τοποθετημένες σε ένα ευρύτερο πλαίσιο κοινωνικού διαλόγου και κινητοποιήσεων για την ενδυνάμωση των θυμάτων να προβούν στην καταγγελία, αναδεικνύουν - σήμερα περισσότερο από ποτέ - την ανάγκη άμεσης και αποτελεσματικής προώθησης από τις αρμόδιες Αρχές της εφαρμογής του σχετικού κανονιστικού πλαισίου. Η εν λόγω εφαρμογή επιτάσσει τη δημιουργία ενός εθνικού συστήματος υποστήριξης και προστασίας των θυμάτων. Για την ύπαρξη του εν λόγω συστήματος, το Δίκτυο επισημαίνει την ανάγκη για συντονισμό των εμπλεκόμενων αρχών για τη διάσωση, ενημέρωση, προστασία και υποστήριξη των θυμάτων. Βασικοί πυλώνες του συγκεκριμένου συστήματος είναι η ενημέρωση σχετικά με τα δικαιώματα του θύματος, αλλά και η ενημέρωση και εκπαίδευση των Αρχών για τις υποχρεώσεις τους απέναντι στα θύματα. Σημείο έναρξης ενός θυματοκεντρικού συστήματος, όπως ορίζει ο νόμος, είναι η αξιολόγηση αναγκών από τις αρμόδιες Αρχές και με βάση τα ευρήματα αυτής η παραπομπή των θυμάτων στις απαραίτητες υπηρεσίες. Για την υλοποίηση του βήματος αυτού, πέραν της εκπαίδευσης των εμπλεκόμενων φορέων, προϋποτίθεται η ένταξή τους σε ένα ενιαίο σύστημα παραπομπών σε υποστηρικτικές υπηρεσίες και η ενίσχυσή τους.

Η παραπάνω προσέγγιση, η οποία αποτελεί τη βάση της Οδηγίας σχετικά με την υποστήριξη θυμάτων εγκλημάτων καθώς και του σχετικού εθνικού πλαισίου (Ν. 4478/2017) προϋποθέτει τη δημιουργία ενός αποτελεσματικού μηχανισμού παραπομπών από πλευράς των αρμόδιων Αρχών για τον συντονισμό του συστήματος υποστήριξης των θυμάτων ρατσιστικών εγκλημάτων, τη χαρτογράφηση των εμπλεκόμενων υπηρεσιών και φορέων σε κεντρικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο καθώς και την ένταξή τους στον εν λόγω μηχανισμό. Επίσης, αναγκαίος είναι ο καθορισμός του πλαισίου λειτουργίας των αρμόδιων Αρχών εντός του μηχανισμού καθώς και η δέσμευσή τους στην αξιολόγηση των αναγκών των θυμάτων και τη διασύνδεσή τους με τις υποστηρικτικές υπηρεσίες. Η δε συστηματοποίηση της παρακολούθησης του συστήματος και η αξιολόγηση της αποδοτικότητάς του κρίνεται αναγκαία για την ενίσχυσή του με στόχο την παροχή ολοκληρωμένων υπηρεσιών υποστήριξης και πλαισίου προστασίας προς τα θύματα. Επομένως, κρίνεται αναγκαία η επανεκκίνηση των εργασιών της Ομάδας Εργασίας που δημιουργήθηκε κατόπιν της συμφωνίας των αρμόδιων Αρχών με τον ODIHR, με στόχο την κατάρτιση επιχειρησιακού σχεδίου για τον συντονισμό των υπηρεσιών υποστήριξης θυμάτων βίας βάσει του Ν. 4478/2017. Όπως έχει τονίσει το Δίκτυο στο παρελθόν, οι παραπάνω καθοριστικοί παράμετροι για τη δημιουργία ενός αποτελεσματικού εθνικού συστήματος υποστήριξης

θυμάτων ρατσιστικών εγκλημάτων δεν αποτελούν, στη δεδομένη φάση, μέρος των υπαρχουσών δράσεων του Σχεδίου Δράσης κατά του Ρατσισμού. Το Δίκτυο υπενθυμίζει την ανάγκη αξιολόγησης του υπάρχοντος Σχεδίου και εξειδίκευσης των παραπάνω παραμέτρων μέσα από την ένταξη συγκεκριμένων δράσεων. Τέλος, υπενθυμίζεται η ανάγκη για προοδευτική και δια-τομεακή παρακολούθηση της εφαρμογής των εν λόγω δράσεων καθώς και του αντικτύπου τους στις ομάδες στόχου.

Σχετικά με τις προσπάθειες των Αρχών για συστηματοποίηση της παρακολούθησης των εν λόγω υποθέσεων σε όλη την πορεία της εξέλιξής τους από την καταγγελία έως τη δικαστική διαδικασία, μέχρι σήμερα η πλήρης συστηματοποίηση των στοιχείων όλων των υπηρεσιών ως προς τα ρατσιστικά εγκλήματα, προκειμένου να είναι δυνατή η ολοκληρωμένη παρακολούθηση της αντιμετώπισής τους στην ελληνική έννομη τάξη, δεν έχει υλοποιηθεί. Είναι χαρακτηριστικό ότι και το Δίκτυο συναντά πολλά εμπόδια στον εντοπισμό των δικαστικών αποφάσεων σε υποθέσεις ρατσιστικών εγκλημάτων, ιδίως στις περιπτώσεις στις οποίες δεν εμπλέκεται δικηγόρος μέλους του Δικτύου. Σε ένα ευρύτερο πλαίσιο, γίνεται αντιληπτό ότι η συστηματοποίηση της παρακολούθησης των εν λόγω δεδομένων, η ποσοτική και ποιοτική τους ανάλυση καθώς και η δημοσιοποίηση των αντίστοιχων ευρημάτων από την Πολιτεία, θα επέτρεπαν την ανάδειξη τάσεων και αντικειμενικών παραμέτρων που θα έπρεπε να ληφθούν υπόψη για την αποτελεσματική καταπολέμηση των εκφάνσεων του ρατσιστικού εγκλήματος. Παράλληλα, θα ενίσχυαν τη διαφάνεια των διαδικασιών καθώς και την εμπιστοσύνη τόσο στις Αρχές όσο και σε ένα ενιαίο και αποτελεσματικό μηχανισμό καταγραφών περιστατικών ρατσιστικής βίας. Όπως άλλωστε τονίστηκε παραπάνω, η παράμετρος της εμπιστοσύνης σε ένα ενιαίο και αποτελεσματικό σύστημα καταγραφών περιστατικών ρατσιστικής βίας καθώς και προστασίας και πλαισίωσης των θυμάτων παραμένει ένα διαχρονικό διακύβευμα, παρά τις ήδη θετικές εξελίξεις στον εν λόγω τομέα.

IV. Συστάσεις προς την Πολιτεία

Το Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας απευθύνει τις ακόλουθες προτάσεις προς την ελληνική πολιτεία για την καταπολέμηση των ρατσιστικών εγκλημάτων. Πολλές παραμένουν πάγιες συστάσεις από την αρχή λειτουργίας του Δικτύου, ενώ αρκετές προστίθενται με την ολοένα μεγαλύτερη εμπλοκή του Δικτύου στην πρόληψη και αντιμετώπιση των ρατσιστικών εγκλημάτων.

Προς το Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη

A. Διαχείριση του ρατσιστικού εγκλήματος

1. Ενίσχυση και κατάλληλη στελέχωση των Τμημάτων Αντιμετώπισης Ρατσιστικής Βίας.
2. Συνεχής εκπαίδευση με συνδρομή από διεθνείς και ευρωπαϊκούς οργανισμούς με εξειδίκευση και εμπειρία στην εκπαίδευση των σωμάτων ασφαλείας και οργάνων δικαιοσύνης, σταδιακά για το σύνολο των υπηρετούντων της ΕΛ.ΑΣ.
3. Διαρκής ενημέρωση όλων των αστυνομικών σχετικά με την υποχρέωση συνδρομής των θυμάτων, παρέμβασης για τη διάσωσή τους και μέριμνας για την ενημέρωσή τους και παραπομπή τους στις κατάλληλες υπηρεσίες.
4. Ειδική ενημέρωση ως προς τις υπάρχουσες δομές υποστήριξης των θυμάτων ανά γεωγραφική περιφέρεια και ανά περίπτωση (απομάκρυνση του θύματος, αν το επιθυμεί, από το περιβάλλον θυματοποίησης).
5. Εκπαίδευση μίας ειδικής ομάδας ανά περιοχή ως προς την ενημέρωση και πρώτη επαφή με θύματα ρατσιστικών εγκλημάτων, ώστε η ενημέρωση μέσω φυλλαδίου σε γλώσσα που καταλαβαίνει το θύμα να μην αντικαθιστά την ενημέρωση από εξειδικευμένο προσωπικό.
6. Συνεχής επικοινωνία και συνεργασία των αστυνομικών τμημάτων όλης της επικράτειας με κυβερνητικούς ή μη κυβερνητικούς φορείς και μεταναστευτικές κοινότητες για την παροχή ιατρο-κοινωνικής βοήθειας, νομικής συνδρομής και διερμηνείας ώστε να διευκολύνεται η πρόσβαση του θύματος στην αστυνομία (Ν. 4478/2017).
7. Συνεχής αξιολόγηση της ανταπόκρισης του σώματος ως προς την Εγκύκλιο «Η αντιμετώπιση του ρατσισμού, της ξενοφοβίας και των διακρίσεων κατά την αστυνομική δράση» (8/11/2014).
8. Κατάλληλη και διευρυμένη ενημέρωση για την υποχρέωση απαγόρευσης επιστροφής αλλοδαπού που είναι θύμα ή ουσιώδης μάρτυρας εγκλήματος με ρατσιστικά χαρακτηριστικά

ή ρητορικής του μίσους (ν. 927/1979) και που προσέρχεται προς υποβολή καταγγελίας ή αναφορά του περιστατικού στις αρμόδιες αστυνομικές Αρχές (άρθρο 41 του Ν. 3907/2011).

9. Επιτάχυνση της διαδικασίας ταυτοποίησης αλλοδαπού χωρίς νομιμοποιητικά έγγραφα ως θύματος ρατσιστικής βίας ή ουσιώδους μάρτυρα, προκειμένου να συντηρηθεί κατά το ελάχιστο δυνατό ο περιορισμός της ελευθερίας του.
10. Έκδοση ειδικής εγκυκλίου για την αξιοπρεπή μεταχείριση ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων προκειμένου οι αστυνομικοί να έχουν σαφείς οδηγίες και να αποφεύγεται η δευτερογενής θυματοποίηση.
11. Προστασία των υπερασπιστών ανθρωπίνων δικαιωμάτων και εγγύηση της ασφάλειας των εργαζομένων στον ανθρωπιστικό τομέα και των μελών της κοινωνίας των πολιτών.
12. Διερεύνηση της δυνατότητας αξιολόγησης από κοινού με την κοινωνία των πολιτών των στοιχείων σχετικά με τα ρατσιστικά εγκλήματα με σεβασμό στην προστασία των προσωπικών δεδομένων.
13. Δημοσιοποίηση της ποιοτικής ανάλυσης των στοιχείων που συλλέγει και επεξεργάζεται η ΕΛ.ΑΣ. ως προς τα ρατσιστικά εγκλήματα.

B. Αντιμετώπιση της αστυνομικής βίας με ρατσιστικό κίνητρο

1. Πρόβλεψη ειδικής διαδικασίας στο πλαίσιο του πειθαρχικού ελέγχου εντός της ΕΛ.ΑΣ. για την ταχύτερη εξέταση αυθαιρεσιών με ρατσιστικό κίνητρο.
2. Διεξαγωγή ειδικών εκπαιδευτικών προγραμμάτων και δημοσιοποίηση των σχετικών στοιχείων, ιδίως της πορείας των καταγγελιών, προκειμένου να ενισχυθεί περαιτέρω η διαφάνεια και η εμπιστοσύνη των θυμάτων στην ΕΛ.ΑΣ.

Προς το Υπουργείο Δικαιοσύνης και τις Εισαγγελικές και Δικαστικές αρχές

1. Δημοσιοποίηση των ποιοτικών και ποσοτικών τάσεων αναφορικά με τα περιστατικά ρατσιστικής βίας, με βάση τα ευρήματα του εθνικού μηχανισμού καταγραφής και αντιμετώπισης περιστατικών ρατσιστικής βίας καθώς και την εξέλιξη των σχετικών περιστατικών σε επίπεδο εισαγγελικών Αρχών και δικαστηρίου.
2. Επανεκκίνηση των εργασιών της Ομάδας Εργασίας που δημιουργήθηκε κατόπιν της συμφωνίας με τον ODIHR (OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights) για τον συντονισμό των δράσεων για την αντιμετώπιση των ρατσιστικών εγκλημάτων.
3. Δημιουργία επιχειρησιακού σχεδίου και πρωτοκόλλου για τον συντονισμό των υπηρεσιών

υποστήριξης θυμάτων ρατσιστικής βίας βάσει του Ν. 4478/2017 και δη ανήλικων θυμάτων, καθώς και για την προστασία τους από τη δευτερογενή θυματοποίηση.

4. Ενημέρωση ως προς τις δράσεις συντονισμού των υπηρεσιών υποστήριξης θυμάτων ρατσιστικής βίας βάσει του Ν. 4478/2017.
5. Ενίσχυση του Εθνικού Σχεδίου Δράσης κατά του Ρατσισμού με δράσεις που προωθούν την αποτελεσματική καταπολέμηση των διακρίσεων και την προώθηση της ίσης και απρόσκοπτης πρόσβασης του συνόλου του πληθυσμού (ανεξαρτήτως εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, χρώματος, γενεαλογικών καταβολών, θρησκείας, αναπηρίας, σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας ή χαρακτηριστικών φύλου) σε υπηρεσίες εκπαίδευσης, υγείας και στέγασης.
6. Συμπερίληψη στο Εθνικό Σχέδιο Δράσης του παράγοντα της πανδημίας καθώς και δράσεων για την αντιμετώπιση των διακρίσεων και της ρατσιστικής βίας που αναπτύσσονται εντός του πλαισίου της πανδημίας.
7. Νομοθετική πρόβλεψη για την προστασία των υπερασπιστών ανθρωπίνων δικαιωμάτων.
8. Διασφάλιση της άμεσης παραπομπής των ανήλικων θυμάτων στις Υπηρεσίες Επιμελητών Ανηλίκων και Κοινωνικής Αρωγής του Υπουργείου Δικαιοσύνης λόγω ιδιαίτερου κινδύνου να υποστούν δευτερογενή και επαναλαμβανόμενη θυματοποίηση.
9. Διασφάλιση εγγυήσεων σχετικά με τον διορισμό διερμηνέων που εκλέγονται κατά προτίμηση μεταξύ των προσώπων που συνήθισαν να συνεννοούνται με το κωφό ή άλαλο θύμα.
10. Λήψη μέτρων για την προστασία και την αποτροπή στοχοποίησης του διερμηνέα.
11. Πρόγραμμα ειδικής εκπαίδευσης των προσώπων που καλούνται να εξετάσουν θύματα σεξουαλικής βίας, βίας λόγω φύλου ή ενδοοικογενειακής βίας.
12. Ορισμός συγκεκριμένου ατόμου με την αρμοδιότητα να ενημερώνει το θύμα κατά τη διάρκεια της ποινικής διαδικασίας και σε όλα τα στάδια.
13. Πρόληψη καταχρηστικής ανάκλησης της αίτησης πληροφοριών από θύμα (άρθρο 59 παρ. 3 Ν. 4478/2017).
14. Σε συνεργασία με τις δικαστικές Αρχές, λήψη ειδικών μέτρων προστασίας της ασφάλειας του θύματος (είσοδος/έξοδος από τα δικαστήρια και τις εισαγγελίες, απόσταση από κατηγορούμενο κλπ.).
15. Ενδελεχής μελέτη και συζήτηση μεταξύ επιστημονικών και επαγγελματικών φορέων για τη διερεύνηση της προσαρμογής του θεσμού της αποκαταστατικής δικαιοσύνης στα ρατσιστικά εγκλήματα (άρθρο 63 Ν. 4478/2017).
16. Ενίσχυση και επέκταση του ορισμού Ειδικών Εισαγγελέων για το Ρατσιστικό Έγκλημα για την αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση των ρατσιστικών εγκλημάτων.

17. Ενημέρωση ως προς την υλοποίηση της Εγκυκλίου του Αρείου Πάγου για τη συλλογή στοιχείων και διαχείρισης ρατσιστικών εγκλημάτων από τους Εισαγγελείς.
18. Διασφάλιση της αποτελεσματικής εφαρμογής του άρθρου 82Α ΠΚ για τα εγκλήματα με ρατσιστικά χαρακτηριστικά ως γενικής επιβαρυντικής περίπτωσης όχι μόνο κατά την ακροαματική διαδικασία αλλά και κατά το στάδιο της προδικασίας.

Προς το Υπουργείο Υγείας και τους Ιατρικούς Συλλόγους

1. Εξασφάλιση της ισότιμης και χωρίς διακρίσεις πρόσβασης στο σύστημα δημόσιας υγείας.
2. Συνεργασία με το Υπουργείο Δικαιοσύνης για την εφαρμογή του Ν. 4478/2017, ιδίως ως προς τη διενέργεια ιατρικών εξετάσεων κατά το άρθρο 66 στοιχ. γ) Ν. 4478/2017.
3. Ενημέρωση και επιμόρφωση του ιατρικού προσωπικού ως προς τους πολιτισμικούς παράγοντες της διαχείρισης θυμάτων ρατσιστικής βίας, αλλά και τις ειδικές περιστάσεις σε σχέση με θύματα ΛΟΑΤΚΙ+.
4. Επιμόρφωση και ευαισθητοποίηση ειδικών ψυχικής υγείας σε ζητήματα ταυτότητας φύλου και σεξουαλικού προσανατολισμού λόγω συνεχιζόμενων αναφορών για κακοποιητικές συμπεριφορές κατά ΛΟΑΤΚΙ+ ανθρώπων, κατά παράβαση της Διεθνούς Στατιστικής Ταξινόμησης Νοσημάτων και Συναφών Προβλημάτων Υγείας (ICD) του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας (ΠΟΥ) και του Διαγνωστικού και Στατιστικού Εγχειριδίου Ψυχικών Διαταραχών (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, DSM) της Αμερικανικής Ψυχιατρικής Εταιρίας (American Psychiatric Association, APA).
5. Σεβασμός της αρχής ως προς τη διενέργεια των ιατρικών εξετάσεων από άτομο του ιδίου φύλου και μετάθεση του βάρους επιλογής στο θύμα κατά το άρθρο 69 παρ. 1 δ) Ν 4478/2017 μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις μη διαθεσιμότητας ιατρικού προσωπικού.

Προς το Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου

Ανάληψη περαιτέρω πρωτοβουλιών και μέτρων που μπορούν να συμβάλουν στην ένταξη των προσφύγων και των μεταναστών, στον περιορισμό των πιέσεων που δέχονται οι τοπικές κοινωνίες (ιδίως των νησιών-σημείων εισόδου), και επομένως στην πρόληψη ή ελαχιστοποίηση των κοινωνικών εντάσεων, που με τη σειρά τους δημιουργούν πρόσφορο έδαφος για ξενοφοβικές εκδηλώσεις και ρατσιστική συμπεριφορά. Τέτοια μέτρα, ενδεικτικά, είναι:

1. Προώθηση δράσεων για την αντιμετώπιση των διακρίσεων και του θεσμικού ρατσισμού εις βάρος προσφύγων, μεταναστών και αιτούντων άσυλο που αναπτύσσονται εντός του πλαισίου της πανδημίας.

2. Αποτελεσματική καταγραφή και δίκαιη διαχείριση των αιτημάτων ασύλου όλων των εθνικοτήτων, τηρώντας τα διεθνή εχέγγυα προστασίας.
3. Σημαντική βελτίωση των συνθηκών υποδοχής και λήψη κατάλληλων μέτρων, ιδίως για τα ευάλωτα άτομα, καθώς και δημιουργία συνθηκών ουσιαστικής ασφάλειας, με σεβασμό στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια, σε όλους τους χώρους υποδοχής, στα Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης καθώς και στις Δομές υποδοχής στην ενδοχώρα.
4. Διασφάλιση απρόσκοπτης άσκησης βασικών δικαιωμάτων, χωρίς διακρίσεις, από τον προσφυγικό και μεταναστευτικό πληθυσμό (εκπαίδευση, υγεία και στέγαση).
5. Τυποποίηση και επιτάχυνση των διαδικασιών καταγραφής και υποδοχής των ασυνόδευτων ανηλίκων, με κατάλληλες διαδικασίες φροντίδας και παραπομπών.
6. Επανεξέταση του γεωγραφικού περιορισμού στα νησιά.
7. Ολιστική αντιμετώπιση των ζητημάτων που συνδέονται με το μεταναστευτικό και προσφυγικό, με μακροπρόθεσμο σχεδιασμό για όλη τη χώρα και στόχο την ομαλή ένταξη των προσφύγων και μεταναστών στην ελληνική κοινωνία.
8. Λήψη προληπτικών μέτρων προς αποφυγή της θυματοποίησης των προσφύγων οι οποίοι θα αποχωρούν από το υποστηρικτικό δίκτυο δομών υποδοχής (π.χ. πρόγραμμα ESTIA) χωρίς να δύνανται να εντάσσονται σε κάποιο άλλο υποστηρικτικό πλαίσιο.
9. Θέσπιση νομοθετικής ρύθμισης σχετικά με τη δυνατότητα χορήγησης άδειας διαμονής για ανθρωπιστικούς λόγους σε ασυνόδευτους ανήλικους των οποίων το αίτημα χορήγησης διεθνούς προστασίας απορρίπτεται τελεσίδικα, ως μέσου προστασίας της ανηλικότητας.

Προς το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων

1. Διασφάλισης της ισότιμης πρόσβασης των παιδιών στη δημόσια εκπαίδευση, χωρίς διακρίσεις.
2. Ενίσχυση του ρυθμιστικού πλαισίου πρόληψης και καταπολέμησης της ενδοσχολικής ρατσιστικής, ομοφοβικής και τρανσφοβικής βίας με την έμπρακτη συμμετοχή των εκπαιδευτικών, των μαθητών και των συλλόγων γονέων και κηδεμόνων.
3. Προώθηση διαπολιτισμικού και διαθρησκευτικού διαλόγου με σκοπό την άρση στερεοτύπων και προκαταλήψεων.
4. Εκπόνηση εύληπτου οδηγού για τη σχολική κοινότητα σχετικά με την κατανόηση και τη διαχείριση περιστατικών βίας με ρατσιστικό, ομοφοβικό και τρανσφοβικό κίνητρο, επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στους εν λόγω άξονες καθώς και διασύνδεση της σχολικής κοινότητας με έμπειρους φορείς της κοινωνίας των πολιτών, οι οποίοι υλοποιούν ειδικά προγράμματα.

5. Ένταξη μαθήματος σεξουαλικής αγωγής στην πρωτοβάθμια και στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, με σκοπό την άρση στερεοτύπων και προκαταλήψεων σχετικά με την ταυτότητα φύλου και τον σεξουαλικό προσανατολισμό και τη δημιουργία ενός συμπεριληπτικού και ασφαλούς σχολικού περιβάλλοντος.

Προς το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων

1. Εντατικοποίηση συνεργασιών και συντονισμού με στόχο την ολοκληρωμένη και αποτελεσματική παρέμβαση για την προστασία των θυμάτων ρατσιστικής βίας με θύτες εργοδότες.
2. Ενημέρωση των εμπλεκόμενων υπηρεσιών για την άμεση συνδρομή, υποστήριξη και προστασία των θυμάτων καθώς και τον ενδεδειγμένο έλεγχο εργασιακών συνθηκών σε ανάλογες περιπτώσεις.
3. Ενίσχυση των δράσεων προώθησης της ισότητας σε άξονες όπως η εκπαίδευση, η απασχόληση, η υγεία και η πρόνοια, καθώς και καταπολέμηση της έμφυλης βίας, με βάση τη διαπίστωση ότι οι έμφυλες διακρίσεις καθώς και η έμφυλη βία σε πολλές περιπτώσεις συνδυάζεται και με ρατσιστικά κίνητρα.

Προς το Υπουργείο Υποδομών και Μεταφορών

1. Εκπόνηση οδηγού για τους εργαζομένους στα ΜΜΜ (συμπεριλαμβανομένων των ΚΤΕΛ) για την κατανόηση των υποχρεώσεων σεβασμού κάθε επιβάτη ανεξαρτήτως φυλής, χρώματος, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, γενεαλογικών καταβολών, θρησκείας, αναπηρίας, σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας ή χαρακτηριστικών φύλου.
2. Πρόβλεψη ειδικών σχετικών ρητρών στις συμβάσεις παραχώρησης δρομολογίων.
3. Διερεύνηση των περιστατικών στα οποία εμπλέκονται υπάλληλοι.
4. Πρόβλεψη αναλογικών πειθαρχικών ποινών για παράβαση της υποχρέωσης σεβασμού κάθε επιβάτη ανεξαρτήτως φυλής, χρώματος, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, γενεαλογικών καταβολών, θρησκείας, αναπηρίας, σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας ή χαρακτηριστικών φύλου.

Προς τη Γενική Γραμματεία Ενημέρωσης και Επικοινωνίας

1. Επιμόρφωση και ευαισθητοποίηση διοικήσεων και δημοσιογράφων, συντακτών και παρουσιαστών ηλεκτρονικών, έντυπων και τηλεοπτικών ΜΜΕ, αναφορικά με την ειδησεογρα-

φική κάλυψη εγκλημάτων μίσους, την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και τον τερματισμό της (ανα)παραγωγής αρνητικών στερεοτύπων για συγκεκριμένες πληθυσμιακές ομάδες, μέσω της διοργάνωσης ειδικών εκπαιδευτικών εκδηλώσεων και της έκδοσης κατευθυντήριων οδηγιών.

2. Ως προς τη λειτουργία του Εθνικού Συμβουλίου Ραδιοτηλεόρασης (ΕΣΡ), αποτελεσματική ενίσχυση των μηχανισμών εντοπισμού περιπτώσεων παραγωγής ή αναπαραγωγής ρατσιστικού λόγου από τα ΜΜΕ, ο οποίος μπορεί να οδηγήσει σε εκδήλωση ρατσιστικών περιστατικών, καθώς και επιβολής σχετικών κυρώσεων.

Το Δίκτυο επισημαίνει ότι οι παραπάνω προτάσεις για την αποτελεσματική αντιμετώπιση των εγκλημάτων ρατσιστικής βίας πρέπει να συνδυαστούν με ενδελεχή μελέτη των εκδηλώσεων ρατσισμού στην Ελλάδα, καθώς και με πολιτικές βελτίωσης του κλίματος ασφάλειας και τήρησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Επίσης, το Δίκτυο τονίζει την ανάγκη ενίσχυσης δράσεων που προωθούν την αποτελεσματική καταπολέμηση των διακρίσεων και την προώθηση της ίσης και απρόσκοπτης πρόσβασης του συνόλου του πληθυσμού, ανεξαρτήτως εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, χρώματος, γενεαλογικών καταβολών, θρησκείας, αναπηρίας, σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας ή χαρακτηριστικών φύλου, σε υπηρεσίες εκπαίδευσης, υγείας και στέγασης. Κρίσιμο είναι να ληφθεί υπόψη ο επίκαιρος παράγοντας του COVID-19 στην προώθηση δράσεων καταπολέμησης των διακρίσεων αναφορικά με την πρόσβαση του συνόλου του πληθυσμού σε βασικές υπηρεσίες. Τέλος, το Δίκτυο καλεί τους εκπροσώπους της Πολιτείας, της τοπικής αυτοδιοίκησης, αλλά και τους εκπροσώπους των ΜΜΕ να απόσχουν από τη ρατσιστική ρητορική που κανονικοποιεί και ενθαρρύνει ξενοφοβικές αντιδράσεις ενώ πλήττει την κοινωνική ειρήνη και συνοχή.

V. Ταυτότητα και Λειτουργία του Δικτύου Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας

Οι κανόνες λειτουργίας του Δικτύου Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας παρατίθενται παρακάτω αναλυτικά προκειμένου να ενισχυθεί η ενημέρωση και η διαφάνεια ως προς τη δράση του, καθώς και η ευαισθητοποίηση του ευρύτερου κοινού ως προς τα αποτελέσματά του.

A. Θεσμικές επισημάνσεις

Η πρωτοβουλία για τη δημιουργία του Δικτύου προωθήθηκε στα μέσα του έτους 2011 από την Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ) και το Γραφείο της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες στην Ελλάδα (UNHCR) σε συνέχεια δύο σημαντικών διαπιστώσεων κατά την περίοδο εκείνη: α) της απουσίας επίσημου και αποτελεσματικού συστήματος καταγραφής της ρατσιστικής βίας και β) της ανάγκης διασύνδεσης των φορέων, οι οποίοι κατέγραφαν με δική τους πρωτοβουλία τα περιστατικά ρατσιστικής βίας σε βάρος προσώπων τα οποία προσέρχονταν στις υπηρεσίες τους. Έκτοτε έχουν υπάρξει πολλές βελτιώσεις στην κατεύθυνση αυτή, όπως η δημιουργία κρατικού συστήματος καταγραφής της ρατσιστικής βίας³², ωστόσο η καταγραφή σχετικών περιστατικών από το Δίκτυο συνεχίζει να κρίνεται απαραίτητη καθώς τα στοιχεία είναι συμπληρωματικά της επίσημης καταγραφής. Επισημαίνεται, επίσης, ότι τα στοιχεία του Δικτύου αποτελούν την «κορυφή του παγόβουνου». Παρ' όλα αυτά, τα στοιχεία του αποτυπώνουν μία σαφή εικόνα των ποσοτικών και ποιοτικών τάσεων της ρατσιστικής βίας στην Ελλάδα.

B. Ταυτότητα του Δικτύου

Το Δίκτυο απαρτίζουν φορείς, οι οποίοι προσφέρουν ιατρικές, κοινωνικές, νομικές υπηρεσίες ή/και έρχονται σε άμεση επαφή με τα θύματα ρατσιστικής βίας ή θύματα άλλων βίαιων επιθέσεων που υποκινούνται από μίσος ή προκαταλήψεις και τέλος, οργανώσεις που έχουν δημιουργηθεί από τις ίδιες τις ομάδες που συνήθως γίνονται στόχος ρατσιστικής βίας. Προϋπόθεση για τη συμμετοχή στο Δίκτυο αποτελεί ο σεβασμός στα ανθρώπινα δικαιώματα, τη διαφορετικότητα, την πολυπολιτισμικότητα και την ανεξιθρησκεία καθώς και η δράση για την αντιμετώπιση των διακρίσεων και της μισαλλοδοξίας. Εκτός από τους συντονιστές, την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ

32. Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την αντιμετώπιση της ρατσιστικής βίας από την Πολιτεία, βλ. σελίδα 37-46.

για τους Πρόσφυγες και την Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, στο Δίκτυο συμμετέχουν 52 Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις και φορείς της κοινωνίας των πολιτών, καθώς και ως παρατηρητές, ο Συνήγορος του Πολίτη και το Συμβούλιο Ένταξης Μεταναστών του Δήμου Αθηναίων. Οι συμμετέχοντες φορείς αναγνωρίζουν και επιδιώκουν ως κοινό στόχο την καταπολέμηση της ρατσιστικής βίας καθώς και όλων των πράξεων που τελούνται από μίσος προκαλούμενο λόγω της φυλής, του χρώματος, της θρησκείας, των γενεαλογικών καταβολών, της εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, του σεξουαλικού προσανατολισμού, της ταυτότητας φύλου, των χαρακτηριστικών φύλου και της αναπηρίας.

Για τους σκοπούς του Δικτύου, περιστατικά ρατσιστικής βίας θεωρούνται εγκληματικές πράξεις ή βίαιες ενέργειες ή συμπεριφορές εις βάρος ατόμων, τα οποία στοχοποιούνται λόγω εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, χρώματος, θρησκευτικής προέλευσης, σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας φύλου, χαρακτηριστικών φύλου ή αναπηρίας. Καταγράφονται επίσης εγκληματικές πράξεις ή βίαιες ενέργειες ή συμπεριφορές σε βάρος των υπερασπιστών ανθρωπίνων δικαιωμάτων, δηλαδή όσων ατόμων προωθούν και προστατεύουν τα ανθρώπινα δικαιώματα και στοχοποιούνται λόγω αυτής τους της ιδιότητας.

Στο πλαίσιο επιδίωξης του κοινού σκοπού, το Δίκτυο: α) διατυπώνει συστάσεις προς τις ελληνικές Αρχές σύμφωνα με την ελληνική και διεθνή νομοθεσία προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, β) προωθεί την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης σχετικά με την καταπολέμηση της ρατσιστικής βίας, γ) διαβουλεύεται με τις αρμόδιες Αρχές και άλλους σχετικούς φορείς ως προς ειδικά ζητήματα σχετικά με τη ρατσιστική βία, δ) ενισχύει τη συνεργασία με άλλους φορείς, οι οποίοι επιδιώκουν την καταπολέμηση της ρατσιστικής βίας, ε) οργανώνει και συμμετέχει σε εκπαιδευτικά προγράμματα της κοινωνίας των πολιτών αλλά και αρμόδιων θεσμικών φορέων για ζητήματα σχετικά με την αναγνώριση, την καταγραφή και την αντιμετώπιση των εγκλημάτων μίσους.

Γ. Μεθοδολογία

Από την ίδρυση του, το Δίκτυο παραμένει μία συλλογική πρωτοβουλία με κοινούς κανόνες λειτουργίας και κοινούς στόχους, ενώ οι επιμέρους δράσεις των μελών του λειτουργούν συμπληρωματικά και αμφίδρομα ενδυναμωτικά. Εξαρχής, το Δίκτυο ακολουθεί μία αυστηρή μεθοδολογία, η οποία επιβάλλει την καταγραφή ενός περιστατικού αποκλειστικά μέσω της συνέντευξης με τα θύματα. Επομένως, σημαντικός παράγοντας του αριθμού των καταγραφών αποτελεί η προθυμία του θύματος να καταγράψει την εμπειρία του. Όλοι οι φορείς που συμμετέχουν στο Δίκτυο έχουν αποδεχτεί μία συμφωνία συνεργασίας, στην οποία ορίζονται τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις των συμμετεχόντων και έχουν υιοθετήσει την κοινή φόρμα καταγραφής του Δικτύου. Οι καταγραφείς κάθε φορέα, είτε πρόκειται για κοινωνικούς, νομικούς ή άλλους επιστή-

μονες, επαγγελματίες ή εθελοντές, ορίζονται από τον φορέα και εκπαιδεύονται από το Δίκτυο. Οι καταγραφείς είναι επώνυμοι και φέρουν την ευθύνη της καταγραφής τους. Η συμπλήρωση της φόρμας καταγραφής βασίζεται στη μαρτυρία του θύματος, είναι ανώνυμη και χρησιμοποιείται αποκλειστικά και μόνο από το Δίκτυο με σκοπό την καταπολέμηση του ρατσισμού και των εγκλημάτων μίσους.

Δίκτυο Καταγραφής
Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας

 www.rvrn.org

 [@rvrn.org](https://www.facebook.com/rvrn.org)

 racistviolence@nchr.gr